

ΛΑΤΙΝΙΚΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
2002

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

A. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το παρακάτω κείμενο:

Omnia sunt misera in bellis civilibus, sed nihil miserius quam ipsa victoria: ea victores ferociores impotentioresque reddit, ut, etiamsi natura tales non sint, necessitate esse cogantur. Bellorum enim civilium exitus tales sunt semper, ut non solum ea fiant, quae velit victor, sed etiam ut victor obsequatur iis, quorum auxilio victoria parta sit.

.....
Pleni omnes sunt libri, plenae sapientium voces, plena exemplorum vetustas; quae iacerent in tenebris omnia, nisi litterarum lumen accederet. Quam multas imagines fortissimorum virorum -non solum ad intuendum, verum etiam ad imitandum- scriptores et Graeci et Latini nobis reliquerunt!

Μονάδες 40

B. Παρατηρήσεις

1.α. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθένα από τα παρακάτω ουσιαστικά:

exitus: την αφαιρετική ενικού αριθμού και τη γενική πληθυντικού αριθμού

auxilio: την αιτιατική ενικού αριθμού και τη γενική πληθυντικού αριθμού

libri: την ονομαστική και την αφαιρετική ενικού αριθμού

lumen: τη γενική ενικού αριθμού και την αιτιατική πληθυντικού αριθμού

imagines: την κλητική ενικού αριθμού και τη δοτική πληθυντικού αριθμού.

Μονάδες 5

β. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθεμιά από τις παρακάτω αντωνυμίες:

nihil: τη γενική ενικού αριθμού

ipsa: την ονομαστική ενικού αριθμού στο ουδέτερο γένος

tales: τη γενική ενικού αριθμού στο ουδέτερο γένος

quorum: την αιτιατική ενικού αριθμού στο αρσενικό γένος

nobis: τη δοτική ενικού αριθμού στο τρίτο πρόσωπο.

Μονάδες 5

γ. misera, ferociores: Να γράψετε τους άλλους δύο βαθμούς των επιθέτων (να διατηρηθούν η πτώση, το γένος και ο αριθμός τους) και τους τρεις βαθμούς των αντιστοίχων επιρρημάτων.

Μονάδες 5

2.α. fiant: Να κλίνετε το ρήμα στην προστακτική του ενεστώτα και να γράψετε τα τρία γένη του γερουνδιακού στην ονομαστική του ενικού αριθμού.

Μονάδες 5

β. obsequatur: Να γράψετε την ίδια έγκλιση στο ίδιο πρόσωπο και αριθμό σε όλους τους χρόνους (να λάβετε υπόψη το υποκείμενο).

Μονάδες 5

- γ. Στα παρακάτω ρήματα να γράψετε τους τύπους που ζητούνται:
- reddit:** το β' πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα και του παρακειμένου στη φωνή που βρίσκεται.
- cogantur:** το απαρέμφατο του ενεστώτα και το απαρέμφατο του μέλλοντα στη φωνή που βρίσκεται.
- velit:** το γ' ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα και του μέλλοντα.
- iacerent:** το α' ενικό πρόσωπο της υποτακτικής του ενεστώτα και του παρακειμένου στη φωνή που βρίσκεται.
- reliquerunt:** το β' ενικό πρόσωπο της οριστικής του παρατατικού και του υπερσυντελικού στη φωνή που βρίσκεται.

Μονάδες 5

3.α. quae iacerent in tenebris omnia, nisi litterarum lumen accederet:

Να μετατρέψετε τον υποθετικό λόγο έτσι, ώστε να εκφράζει υπόθεση αντίθετη προς την πραγματικό-τητα στο παρελθόν.

Μονάδες 5

β. ut necessitate esse cogantur:

Να αναγνωρίσετε τη δευτερεύουσα πρόταση και να αιτιολογήσετε τον τρόπο εισαγωγής και εκφοράς της.

Μονάδες 5

γ. nihil miserius quam ipsa victoria:

Να διατυπώσετε με διαφορετικό τρόπο το β' όρο της σύγκρισης.

Μονάδες 5

4.α. Να χαρακτηρίσετε συντακτικώς τους παρακάτω όρους:

civilibus, ferociores, exitus, auxilio, ad imitandum, nobis.

Μονάδες 6

β. Bellorum enim civilium exitus tales sunt semper, ut non solum ea fiant, quae velit victor:

Να επαναδιατυπώσετε τις παραπάνω προτάσεις, αφού τις εξαρτήσετε από το: **Cicero dixit.**

Μονάδες 9

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.

Στους εμφύλιους πολέμους όλα είναι αξιοθρήνητα, αλλά τίποτα δεν είναι πιο αξιοθρήνητο από την ίδια τη νίκη: αυτή κάνει τους νικητές αγριότερους και πιο αχαλίνωτους (από ό,τι συνήθως), ώστε, ακόμη κι αν δεν είναι τέτοιοι από τη φύση τους, να εξαναγκάζονται από τα πράγματα να γίνουν. Πράγματι, η έκβαση των εμφύλιων πολέμων είναι πάντα τέτοια, ώστε να γίνονται όχι μόνο όσα θέλει ο νικητής, αλλά (ώστε) ακόμη να κάνει ο νικητής το χατίρι εκείνων, με τη βοήθεια των οποίων κερδήθηκε η νίκη.

Γεμάτα είναι όλα τα βιβλία, γεμάτοι και οι λόγοι των σοφών, γεμάτη είναι η αρχαιότητα από πρότυπα υποδειγματικής συμπεριφοράς. Όλα αυτά (τα πρότυπα) θα έμεναν στην αφάνεια, αν δεν τα συνόδευε το φως των Γραμμάτων. Πόσο πολλές εικόνες γενναιότατων ανδρών μας άφησαν κληρονομιά οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι συγγραφείς, όχι μόνο για να τις ατενίζουμε αλλά και για να τις μιμούμαστε.

1.α.

- exitu, exituum
- auxilium, auxiliorum (στον πληθυντικό = βοηθητικό στράτευμα)
- liber, libro
- luminis, lumina
- imago, imaginibus

1.β.

nullius rei, ipsum, talis, quem, sibi

1.γ.

(misera)   miseriora   miserrima
feroces   (ferociiores) ferocissimos

Επιρρήματα
Misere miserius   miserrime
Ferociter ferocius   ferocissime.

2.α.

Προστακτική: fi, fite
Γερουνδιακό: Faciendus, a, um

2.β.

(obsequatur), obsequeretur, obsecuturus sit, obsecutus sit, obsecutus esset.

2.γ.

redditis, reddidistis / cogi, coactum iri / vult, volet / iaceam, iacuerim/relinquebas, reliqueras

3.α.

quae iacuissent in tenebris omnia, nisi litterarum lumen accessisset.

3.β.

Δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση. Εισάγεται με το συμπερασματικό σύνδεσμο *ut* γιατί είναι καταφατική, εκφέρεται με Υποτακτική γιατί το αποτέλεσμα θεωρείται μια υποκειμενική κατάσταση. Συγκεκριμένα με Υποτακτική Ενεστώτα γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*reddit*) και αναφέρεται στο παρόν και μέλλον (ιδιομορφία της ακολουθίας των χρόνων).

3.γ.

nihil miserius ipsa victoria (Αφαιρετική συγκριτική).

4.α.

civilibus: επιθετικός προσδιορισμός στο *bellis*.
Ferociores: κατηγορούμενο στο αντικείμενο *victores*.
Exitus: υποκείμενο στο ρήμα *sunt*
Auxilio: Αφαιρετική του μέσου στο *parta sit*.
Ad imitandum: εμπρόθετη Αιτιατική γερουνδίου που δηλώνει το σκοπό στο ρήμα *reliquerunt*.
Nobis: έμμεσο Αντικείμενο στο *reliquerunt*.

4.β.

Cicero dixit bellorum civilium exitus tales esse semper, ut non solum ea fierent, quae vellet victor.

ΛΑΤΙΝΙΚΑ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ 2003

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

A. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας τα παρακάτω αποσπάσματα:

Tum Camillus, qui diu apud Ardeam in exilio fuerat propter Veientanam praedam non aequo iure divisam, absens dictator est factus; is Gallos iam abeuntes secutus est: quibus interemptis aurum omne recepit. Quod illic appensum civitati nomen dedit: nam Pisaurum dicitur, quod illic aurum pensatum est. Post hoc factum rediit in exilium, unde tamen rogatus reversus est.

.....

Tu hominem investiga, quaeso, summaque diligentia vel Romam mitte vel Epheso rediens tecum deduc. Noli spectare quanti homo sit. Parvi enim preti est, qui tam nihili est. Sed, propter servi scelus et audaciam, tanto dolore Aesopus est adfectus, ut nihil ei gratius possit esse quam recuperatio fugitivi.

Μονάδες 40

B. Παρατηρήσεις

1.α. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθένα από τα παρακάτω ουσιαστικά:

iure: τη δοτική και την αιτιατική ενικού αριθμού.

civitati: τη γενική ενικού και την αφαιρετική πληθυντικού αριθμού.

hominem: την αφαιρετική ενικού και τη γενική πληθυντικού αριθμού.

scelus: τη δοτική ενικού και την ονομαστική πληθυντικού αριθμού.

recuperatio: την αιτιατική και την αφαιρετική ενικού αριθμού.

Μονάδες 5

β. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθεμιά από τις παρακάτω αντωνυμίες:

is: τη γενική ενικού και την αιτιατική πληθυντικού αριθμού στο γένος που βρίσκεται.

quibus: τη δοτική ενικού και την ονομαστική πληθυντικού αριθμού στο θηλυκό γένος.

hoc: τη γενική ενικού και την αιτιατική πληθυντικού αριθμού στο γένος που βρίσκεται.

Μονάδες 6

γ. Να μεταφέρετε στο τετράδιό σας τον παρακάτω πίνακα και να συμπληρώσετε στα κενά του τους τύπους που ζητούνται (να διατηρηθεί το γένος, ο αριθμός και η πτώση).

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
parvi		
	gratius	

Μονάδες 4

2.α. secutus est: Να γράψετε την υποτακτική στο ίδιο πρόσωπο και αριθμό σε όλους τους χρόνους (για τους περιφραστικούς τύπους να λάβετε υπόψη το υποκείμενο).

Μονάδες 5

β. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθένα από τα παρακάτω ρήματα:

recepit: το β' ενικό πρόσωπο της υποτακτικής του παρατατικού στη φωνή που βρίσκεται.

dedit: το γ' πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα στην ίδια φωνή.

dicitur: το ίδιο πρόσωπο της οριστικής του μέλλοντα στη φωνή που βρίσκεται.

rediit: το α' ενικό πρόσωπο της οριστικής του παρατατικού στην ίδια φωνή.

investiga: την αφαιρετική πτώση του σουπίνου.

mitte: τα απαρέμφατα ενεστώτα και μέλλοντα στην παθητική φωνή.

deduc: το β' πληθυντικό πρόσωπο της προστακτικής ενεστώτα στη φωνή που βρίσκεται.

noli: το β' ενικό πρόσωπο της οριστικής του παρακειμένου.

possit: το γ' πληθυντικό πρόσωπο της υποτακτικής υπερσυντελικού.

Μονάδες 10

3.a. dictator, is, civitati, Romam, Epheso, preti: Να χαρακτηρίσετε συντακτικώς τις παραπάνω λέξεις των κειμένων που σας δόθηκαν.

Μονάδες 6

β. ut nihil ei gratius possit esse quam recuperatio fugitivi: Να αναγνωρίσετε την παραπάνω δευτερεύουσα πρόταση και να αιτιολογήσετε τον τρόπο εισαγωγής και εκφοράς της.

Μονάδες 5

γ. Noli spectare: Να εκφράσετε την απαγόρευση με τον άλλο τρόπο.

Μονάδες 4

4.a. Noli spectare quanti homo sit: Για τη δευτερεύουσα πρόταση αυτής της περιόδου να δηλώσετε το είδος της, να δικαιολογήσετε τον τρόπο εκφοράς της και να τη μεταφέρετε στον ευθύ λόγο.

Μονάδες 9

β. Tu hominem investiga: Να μετατρέψετε την πρόταση αυτή σε βουλητική εξαρτώμενη από τη φράση **Cicero illum monebat** (= ο Κικέρων συμβούλευε εκείνον).

Μονάδες 6

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.

Μετάφραση:

Τότε ο Κάμιλλος, που για πολύ καιρό είχε παραμείνει εξόριστος κοντά στην Αρδέα, εξαιτίας της μη ακριβοδίκαιης διανομής της λείας από τους Βηίους, αν και ήταν απών εκλέχτηκε δικτάτορας · αυτός ακολούθησε τους Γαλάτες ενώ ήδη αποχωρούσαν : αφού τους εξολόθρευσε πήρε πίσω όλο το χρυσάφι. Αυτό επειδή ζυγίστηκε εκεί έδωσε το όνομά του στην πολιτεία : ονομάζεται δηλαδή Πίσαυρο, επειδή εκεί ζυγίστηκε το χρυσάφι .Μετά από αυτήν την πράξη επέστρεψε στην εξορία, από όπου όμως επέστρεψε, αφού τον παρακάλεσαν.

.....

Εσύ, σε παρακαλώ, αναζήτησε τα ίχνη του ανθρώπου αυτού και με την πιο μεγάλη φροντίδα είτε στείλ' τον στη Ρώμη είτε φέρ' τον μαζί σου, καθώς θα επιστρέφεις από την Έφεσο. Μη σε απασχολήσει πόσο αξίζει αυτός ο άνθρωπος. Γιατί έχει μικρή αξία όποιος είναι τόσο τιποτένιος. Αλλά, εξαιτίας του εγκλήματος και του θράσους του δούλου, ο Αίσωπος οργίστηκε τόσο πολύ, ώστε τίποτα δεν θα μπορούσε να του είναι περισσότερο ευχάριστο από την επανάκτηση του δραπετή.

1.α.

iuri	ius
civitatis	civitatibus
homine	hominum
sceleri	scelera
recuperationem	recuperatione

1.β.

eius	eos
cui	quae
huius	haec

1.γ.

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
parvi	minoris	minimi
gratum	gratius	gratissimum

2.α.

sequatur
sequeretur
secuturus sit
secutus sit
secutus esset

2.β.

reciperes
dant
dicetur
redibam
investigatu
mitti / missum iri
deducite
noluisti
potuissent

3.α.

dictator: κατηγορούμενο στο υποκείμενο Camillus μέσω του συνδετικού ρήματος factus est

is: υποκείμενο στο secutus est.

civitati: έμμεσο αντικείμενο στο dedit.

Romam: αιτιατική κυρίου ονόματος πόλεως ως επιρρηματικός προσδιορισμός που δηλώνει κίνηση σε τόπο στο mitte

Epheso: αφαιρετική κυρίου ονόματος πόλεως ως επιρρηματικός προσδιορισμός που δηλώνει απομάκρυνση από τόπο στο rediens

preti: γενική της αξίας (αφηρημένη αξία) στο est.

3.β.

Δευτερεύουσα συμπερασματική πρόταση που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στην κύρια πρόταση (εξαγγέλλεται από τη δεικτική αντωνυμία tanto). Εισάγεται με το συμπερασματικό σύνδεσμο ut (συνοδεύεται από το nihil και είναι αποφαστική). Εκφέρεται με υποτακτική όπως όλες οι συμπερασματικές επειδή στη λατινική το αποτέλεσμα θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση. Συγκεκριμένα με υποτακτική ενεστώτα (possit), επειδή σύμφωνα με την ιδιομορφία της ακολουθίας των χρόνων, έχουμε εξάρτηση από αρκτικό χρόνο (adfectus est - κυρίως παρακείμενος) και αναφέρεται στο παρόν - μέλλον.

3.γ. Ne spectaveris

4.α.

Quanti homo sit: Δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση (μερικής άγνοιας). Εκφέρεται με υποτακτική, όπως όλες οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις, επειδή στη λατινική η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης. Συγκεκριμένα με υποτακτική ενεστώτα (sit), επειδή σύμφωνα με την ακολουθία των χρόνων έχουμε εξάρτηση από αρκτικό χρόνο (noli spectare) και εκφράζει το σύγχρονο στο παρόν - μέλλον.

Ευθύς λόγος: Quanti homo est ?

4.β. Cicero illum monebat ut (ille) hominem investigaret.

ΛΑΤΙΝΙΚΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ 2004

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

A. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας τα παρακάτω αποσπάσματα:

Quam ob rem accusatores non Asiae nomen Murenae obiecerunt, ex qua laus familiae, memoria generi, honos et gloria nomini constituta est, sed aliquod flagitium ac dedecus aut in Asia susceptum aut ex Asia deportatum. Meruisse vero stipendia in eo bello virtutis fuit; patre imperatore libentissime meruisse pietatis fuit.

Cerva alba eximiae pulchritudinis Sertorio a Lusitano quodam dono data erat. Sertorius omnibus persuasit cervam, instinctam numine Dianae, conloqui secum et docere, quae utilia factu essent. Si quid durius ei videbatur, quod imperandum militibus esset, a cerva sese monitum esse praedicabat. Ea cerva quodam die fugit et perisse credita est.

Μονάδες 40

B. Παρατηρήσεις

1.α. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθεμιά από τις παρακάτω συνεκφορές:

quam rem:	ονομαστική πληθυντικού αριθμού
aliquod dedecus:	δοτική ενικού αριθμού
eo bello:	αιτιατική πληθυντικού αριθμού
patre imperatore:	γενική πληθυντικού αριθμού
eximiae pulchritudinis:	αφαιρετική ενικού αριθμού
quodam die:	αιτιατική ενικού αριθμού.

Μονάδες 12

β. **libentissime, utilia, durius:** να γράψετε τους αντίστοιχους τύπους των άλλων βαθμών.

Μονάδες 3

2.α. **perisse:** να γράψετε

- τα τρία πρόσωπα του πληθυντικού αριθμού της οριστικής ενεστώτα και μέλλοντα
- την ονομαστική και γενική ενικού και πληθυντικού αριθμού της μετοχής ενεστώτα του ουδέτερου γένους.

Μονάδες 5

β. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθένα από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους:

obiecerunt:	β' ενικό πρόσωπο προστακτικής ενεστώτα της παθητικής φωνής
constituta est:	γ' πληθυντικό πρόσωπο οριστικής μέλλοντα της ίδιας φωνής
meruisse:	τον ίδιο τύπο του ενεστώτα της ίδιας φωνής
data erat:	α' πληθυντικό πρόσωπο υποτακτικής ενεστώτα της ίδιας φωνής
persuasit:	το ίδιο πρόσωπο υποτακτικής παρατατικού της ίδιας φωνής
conloqui:	τον ίδιο τύπο του μέλλοντα (να ληφθεί υπόψη το υποκείμενο)
docere:	γ' πληθυντικό πρόσωπο οριστικής συντελεσμένου μέλλοντα της ίδιας φωνής

factu: β' πληθυντικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα της παθητικής φωνής
fugit: β' ενικό πρόσωπο προστακτικής ενεστώτα
credita est: απαρέμφατο μέλλοντα της ίδιας φωνής.

Μονάδες 10

3.a. Να μεταφέρετε στο τετράδιό σας την παρακάτω άσκηση και να συμπληρώσετε τα κενά, ώστε να φαίνεται ο συντακτικός ρόλος της κάθε λέξης.

Asiae : είναι ..... στο .....
Murenae : είναι ..... στο .....
generi : είναι ..... στο .....
dono : είναι ..... στο .....
factu : είναι ..... στο .....
sese : είναι ..... στο .....

Μονάδες 6

β. quae utilia factu essent:

- Να αναγνωρίσετε το είδος και το συντακτικό ρόλο της παραπάνω δευτερεύουσας πρότασης (μονάδες 3)
- να αιτιολογήσετε τον τρόπο εισαγωγής και εκφοράς της σύμφωνα με την ακολουθία των χρόνων (μονάδες 4)
- να τη μετατρέψετε στον ευθύ λόγο (μονάδες 2).

Μονάδες 9

4.a. Si quid durius ..... praedicabat:

Να αναγνωρισθεί το είδος του υποθετικού λόγου και να γραφεί έτσι, ώστε να εκφράζει υπόθεση αντίθετη του πραγματικού για το παρόν καθώς και υπόθεση δυνατή ή πιθανή.

Μονάδες 9

β. quod imperandum militibus esset:

Να αντικαταστήσετε τον τύπο της παθητικής περιφραστικής συζυγίας με τον αντίστοιχο τύπο του **debeo+απαρέμφατο** (μετατροπή παθητικής σύνταξης σε ενεργητική).

Μονάδες 6

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.

Γί' αυτό το λόγο οι κατηγοροί δεν χρησιμοποίησαν ως μομφή εναντίον του Μουρήνα το όνομα Ασία, από την οποία δημιουργήθηκε έπαινος για την οικογένειά του, υστεροφημία για την γενιά του, τιμή και δόξα για το όνομά του, αλλά (χρησιμοποίησαν ως μομφή εναντίον του) κάποιο όνειδος και ντροπή, την οποία είτε φορτώθηκε στην Ασία είτε έφερε μαζί του από την Ασία. Το ότι βέβαια υπηρέτησε τη στρατιωτική του θητεία σ' αυτόν τον πόλεμο υπήρξε δείγμα ανδρείας· το ότι υπηρέτησε πάρα πολύ πρόθυμα κάτω από τις διαταγές του πατέρα του υπήρξε δείγμα σεβασμού.

Ένα άσπρο ελάφι εξαιρετικής ομορφιάς είχε δοθεί ως δώρο στον Σερτώριο από κάποιον Λουζιτανό. Ο Σερτώριος τους έπεισε όλους ότι το ελάφι κατευθυνόμενο από τη βούληση της Άρτεμης συνομιλούσε μαζί του και του υποδείκνυε τί ήταν χρήσιμο να κάνει. Εάν κάτι το οποίο έπρεπε να διατάξει στους στρατιώτες τού φαινόταν κάπως αυστηρό, διακήρυσσε ότι τον είχε συμβουλευσει το ελάφι. Αυτό το ελάφι κάποια μέρα έφυγε και έγινε πιστευτό ότι είχε πεθάνει.

1.α.

quae res
alicui dedecori
ea bella
patrum imperatorum
eximia pulchritudine
quendam diem

1.β.

libenter libentius libentissime
utilia utiliora utilissima
durum durius durissimum

2.α.

perimus, peritis, pereunt
peribimus, peribitis, peribunt

periens, pereuntis
pereuntia, pereuntium

2.β.

obicere
constituentur
merere
demur
persuaderet
conlocuturam esse
docuerint
fitis
fuge
creditum iri

3.α.

Asiae:	είναι γενική επεξηγηματική στο <i>nomen</i>
Murenae:	είναι έμμεσο αντικείμενο στο <i>obiecunt</i>
Generi:	είναι δοτική προσωπική χαριστική στο <i>constituta est</i>
Dono:	είναι δοτική του σκοπού στο <i>data erat</i>
Factu:	είναι αφαιρετική σουπίνου ως αφαιρετική της αναφοράς στο <i>utilia</i>
Sese:	είναι υποκείμενο στο ειδικό απαρέμφατο <i>monitum esse</i> (ταυτοπροσωπία – άμεση αυτοπάθεια)

3.β.

- Δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση μερικής άγνοιας ως αντικείμενο στο ειδικό απαρέμφατο *docere*

- Εισάγεται με την ερωτηματική αντωνυμία *quae*, γιατί είναι μερικής άγνοιας. Εκφέρεται με υποτακτική, όπως όλες οι πλάγιες ερωτήσεις γιατί θεωρείται ότι η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης. Συγκεκριμένα με υποτακτική παρατατικού (*essent*) γιατί σύμφωνα με την ακολουθία των χρόνων έχουμε εξάρτηση από ιστορικό χρόνο (*persuasit docere*) και εκφράζει το σύγχρονο στο παρελθόν.

- *Quae utilia factu sunt?*

4.α.

Υπόθεση: *si + videbatur* (οριστική παρατατικού) - απόδοση *praedicabat* (οριστική παρατατικού). Έχουμε το α' είδος - ανοικτή υπόθεση στο παρελθόν.

Αντίθετο του πραγματικού στο παρόν: *si videretur .... praedicaret*

Υπόθεση δυνατή: *si videatur ..... praedicet*

4.β.

Quod (Sertorius) imperare militibus deberet.

ΛΑΤΙΝΙΚΑ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
2005

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

A. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας τα παρακάτω αποσπάσματα:

Non Sicanorum aut Pelasgorum, qui primi coluisse Italiam dicuntur, sed aetatis suae verbis utebantur. Tu autem, proinde quasi cum matre Evandri nunc loquaris, sermone abhinc multis annis iam obsoleto uteris, quod neminem scire atque intellegere vis, quae dicas. Quin, homo inepte, taces, ut consequaris, quod vis? Sed antiquitatem tibi placere dicis, quod honesta et bona et modesta sit. Sic ergo vive, ut viri antiqui.

Hac re audita Augustus voluit filiam deterrere quominus id faceret. Eo consilio aliquando repente intervenit oppressitque ornatrices. Etsi super vestem earum deprehendit canos, tamen Augustus dissimulavit eos vidisse et aliis sermonibus tempus extraxit, donec induxit mentionem aetatis. Tum interrogavit filiam, utrum post aliquot annos cana esse mallet an calva.

Μονάδες 40

B. Παρατηρήσεις

1. α. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

aetatis:	ονομαστική πληθυντικού αριθμού
suae:	τον ίδιο τύπο του α΄ προσώπου
tu:	την ίδια πτώση του άλλου αριθμού
matre:	γενική πληθυντικού αριθμού
neminem:	γενική ενικού αριθμού
homo inepte:	την ίδια πτώση πληθυντικού αριθμού
consilio:	αφαιρετική πληθυντικού αριθμού
vestem:	αφαιρετική ενικού αριθμού
aliis sermonibus:	αιτιατική ενικού αριθμού
tempus:	ονομαστική πληθυντικού αριθμού.

Μονάδες 12

β. multis, bona, antiqui: Να γράψετε τους αντίστοιχους τύπους των άλλων βαθμών.

Μονάδες 3

2. α. loquaris: Να γράψετε τα απαρέμφατα όλων των χρόνων (για τους περιφραστικούς τύπους να ληφθεί υπόψη το υποκείμενο).

Μονάδες 4

β. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθέναν από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους:

scire:	β' ενικό πρόσωπο προστακτικής του ίδιου χρόνου
placere:	γ' ενικό πρόσωπο υποτακτικής υπερσυντελικού της ίδιας φωνής
sit:	β' πληθυντικό πρόσωπο οριστικής παρακειμένου
faceret:	γενική γερουνδίου
intervenit:	α' ενικό πρόσωπο οριστικής παρατατικού
oppressit:	α' πληθυντικό πρόσωπο οριστικής μέλλοντα της ίδιας φωνής
vidisse:	απαρέμφατο μέλλοντα παθητικής φωνής
extraxit:	αφαιρετική του σουπίνου
induxit:	γ' πληθυντικό πρόσωπο προστακτικής μέλλοντα της παθητικής φωνής
interrogavit:	γ' ενικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα παθητικής φωνής
mallet:	τον ίδιο τύπο του ενεστώτα.

Μονάδες 11

3. α. Να μεταφέρετε στο τετράδιό σας την παρακάτω άσκηση και να συμπληρώσετε τα κενά, ώστε να φαίνεται ο συντακτικός ρόλος της κάθε λέξης.

primi:	είναι	στο .....
sermone:	είναι	στο .....
antiquitatem:	είναι	στο .....
virī:	είναι	στο .....
esse:	είναι	στο .....

Μονάδες 5

- β. **Sic vive:** Να επαναδιατυπώσετε την πρόταση, ώστε να εκφράζεται η απαγόρευση και με τους δύο τρόπους.

Μονάδες 4

- γ. **Quin taces, ut consequaris, quod vis?**

Να μεταφερθεί στον πλάγιο λόγο με εξάρτηση από τις φράσεις: *Philosophus hominem interrogat ...*

και *Philosophus hominem interrogavit ...*

Μονάδες 6

4. α. • **Proinde quasi cum matre Evandri nunc loquaris**
• **Utrum post aliquot annos cana esse mallet an calva**

Να αναγνωρίσετε το είδος και το συντακτικό ρόλο των δύο παραπάνω προτάσεων και να αιτιολογήσετε την έγκλιση και το χρόνο του ρήματος της καθεμιάς.

Μονάδες 8

- β. **coluisse:**

Να χαρακτηρίσετε συντακτικά το απαρέμφατο (Μονάδες 2), να γράψετε το υποκείμενό του (Μονάδες 2) και να αιτιολογήσετε την πτώση του υποκειμένου (Μονάδες 3).

Μονάδες 7

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Δε χρησιμοποιούσαν τη γλώσσα των Σικανών και των Πελασγών, για τους οποίους λέγεται ότι πρώτοι κατοίκησαν την Ιταλία, αλλά τη γλώσσα της εποχής τους. Εσύ, όμως, σαν να μιλάς τώρα με τη μητέρα του Ευάνδρου, χρησιμοποιείς γλώσσα ήδη ξεπερασμένη εδώ και πολλά χρόνια, επειδή δε θέλεις κανέναν να ξέρει και να καταλαβαίνει τι λες. Γιατί, ανόητε άνθρωπε, δε σωπαίνεις, για να πετύχεις αυτό που θέλεις; Αλλά λες ότι σου αρέσει η αρχαιότητα, επειδή είναι ευπρεπής και καλή και σεμνή. Έτσι λοιπόν να ζεις, όπως οι αρχαίοι άνδρες.

Όταν το πληροφορήθηκε αυτό το πράγμα ο Αύγουστος θέλησε να αποθαρρύνει την κόρη του από το να το κάνει αυτό. Με αυτό το σχέδιο εμφανίστηκε κάποτε απρόοπτα και έπιασε επ' αυτοφώρω τις κομμώτριες. Αν και ανακάλυψε άσπρες τρίχες πάνω στα φορέματά τους, εντούτοις ο Αύγουστος προσποιήθηκε πως δεν τις είδε και με άλλες κουβέντες άφησε το χρόνο να κυλήσει, εως ότου έφερε τη συζήτηση στην ηλικία της. Τότε ρώτησε την κόρη του αν ύστερα από μερικά χρόνια θα προτιμούσε να είναι ασπρομάλλα ή φαλακρή.

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1.α.

aetates
nostrae
vos
matrum
nullius
homines inepti
consiliis
veste
alium sermonem
tempora

1.β.

<u>multis</u>	pluribus	plurimis
<u>bona</u>	melior	optima
<u>antiqui</u>	antiquiores	antiquissimi

2.α.

Ενεστ: loqui
Μελλ: locuturum esse
Παρακ: locutum esse
Συντ. Μελλ.: locutum fore

2.β.

scito
placuisset
fuistis
faciendi
interveniebam
opprimemus
visum iri
extractu
inducuntor
interrogatur
malit

3.α.

primi: είναι επιρρηματικό κατηγορούμενο της σειράς στο coluisse.
sermone: είναι αντικείμενο στο uteris.
antiquitatem: είναι υποκείμενο στο ειδικό απαρέμφατο placere (ετεροπροσωπία).
viri: είναι υποκείμενο στο εννοούμενο ρήμα vivebant.
esse: είναι τελικό απαρέμφατο ως αντικείμενο στο mallet.

3.β.

noli sic vivere
ne sic vixeris

3.γ.

Philosophus hominem interrogat quin taceat, ut consequatur, quod velit.
Philosophus hominem interrogavit quin taceret, ut consequeretur, quod vellet.

4.α.

proinde quasi ... loquaris: δευτερεύουσα παραβολική υποθετική πρόταση, καταφατική (εισάγεται με τον παραβολικό σύνδεσμο proinde quasi). Είναι πρόταση επιρρηματική που λειτουργεί ως δεύτερος όρος σύγκρισης (με πρώτο όρο την κύρια πρόταση). Εκφέρεται με υποτακτική, επειδή η σύγκριση αφορά μια υποθετική πράξη ή κατάσταση. Συγκεκριμένα εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (loquaris), γιατί σύμφωνα με την ακολουθία των χρόνων έχουμε εξάρτηση από ρήμα αρκτικού χρόνου (uteris) και εκφράζει το σύγχρονο στο παρόν-μέλλον.

Utrum ... calva: πλάγια ερωτηματική πρόταση, διμελής, ολικής άγνοιας, καταφατική (εισάγεται με το utrum ... an). Είναι πρόταση ουσιαστική ως έμμεσο αντικείμενο στο interrogavit. Εκφέρεται με υποτακτική, όπως όλες οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις, επειδή θεωρείται ότι η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης. Συγκεκριμένα εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (mallet), γιατί σύμφωνα με την ακολουθία των χρόνων έχουμε εξάρτηση από ρήμα ιστορικού χρόνου (interrogavit) και εκφράζει το σύγχρονο στο παρελθόν.

4.β.

Είναι ειδικό απαρέμφατο ως αντικείμενο στο dicuntur.
Υποκείμενο του απαρεμφάτου είναι το qui (ταυτοπροσωπία).
Το υποκείμενο του ειδικού απαρεμφάτου βρίσκεται κατ' εξαίρεση σε πτώση ονομαστική, επειδή εξαρτάται από το παθητικό λεκτικό προσωπικό ρήμα dicuntur (άρση του λατινισμού).

ΛΑΤΙΝΙΚΑ
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
2006

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

A. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας τα παρακάτω αποσπάσματα:

Tyrannis omnia semper suspecta atque sollicita sunt; nullus locus amicitiae eis est. Nescio enim quis possit diligere eum, quem metuat, aut eum, a quo se metui putet. Coluntur tamen simulatione dumtaxat ad tempus. Quodsi forte, ut fit plerumque, ceciderunt, tum intellegitur, quam fuerint inopes amicorum. Hoc est quod Tarquinius dixisse ferunt exultantem: «Tum intellexi, quos fidos amicos habuissem, quos infidos, cum iam neutris gratiam referre poteram».

Porcia, Bruti uxor, cum viri sui consilium de interficiendo Caesare cognovisset, cultellum tonsorium quasi unguium resecandorum causa poposcit eoque velut forte elapso se vulneravit. Clamore deinde ancillarum in cubiculum vocatus Brutus ad eam obiurgandam venit, quod tonsoris praeripuisset officium.

Μονάδες 40

B. Παρατηρήσεις

1.α. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθένα από τα παρακάτω ουσιαστικά και επίθετα:

tyrannis:	την ίδια πτώση του άλλου αριθμού
omnia:	αιτιατική ενικού αριθμού στο ίδιο γένος
tempus:	αιτιατική πληθυντικού αριθμού
simulatione:	δοτική ενικού αριθμού
inopes:	γενική πληθυντικού αριθμού στο ίδιο γένος
uxor:	αφαιρετική πληθυντικού αριθμού
viri:	κλητική ενικού αριθμού
ancillarum:	αφαιρετική πληθυντικού αριθμού
officium:	γενική πληθυντικού αριθμού.

Μονάδες 9

β. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθεμιά από τις παρακάτω αντωνυμίες:

quis:	τον ίδιο τύπο στο ουδέτερο γένος
hoc:	δοτική ενικού και αιτιατική πληθυντικού στο ίδιο γένος
neutris:	γενική ενικού στο ίδιο γένος
sui:	τον ίδιο τύπο του β' προσώπου
eam:	αιτιατική πληθυντικού στο ίδιο γένος.

Μονάδες 6

2.α. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθέναν από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους:

possit:	γ' πληθυντικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα
coluntur:	β' ενικό πρόσωπο οριστικής παρακειμένου της ενεργητικής φωνής
fit:	γ' ενικό πρόσωπο υποτακτικής παρατατικού
ceciderunt:	α' πληθυντικό πρόσωπο υποτακτικής ενεστώτα της ίδιας φωνής
intellegitur:	απαρέμφοτο μέλλοντα της ίδιας φωνής
dixisse:	τον ίδιο τύπο της παθητικής φωνής (να ληφθεί υπόψη το γένος και ο αριθμός του υποκειμένου)
habuissem:	β' πληθυντικό πρόσωπο οριστικής μέλλοντα της ίδιας φωνής
interficiendo:	β' ενικό πρόσωπο προστακτικής ενεστώτα της ενεργητικής φωνής
cognovisset:	αφαιρετική σουπίνου
vulneravit:	γενική γερονδίου
venit:	μετοχή ενεστώτα στην αιτιατική ενικού αριθμού του αρσενικού γένους.

Μονάδες 11

β. **ferunt:** Να γράψετε το β' ενικό και β' πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής και προστακτικής ενεστώτα της ίδιας φωνής.

Μονάδες 4

3.α. Να μεταφέρετε στο τετράδιό σας την παρακάτω άσκηση και να συμπληρώσετε τα κενά, ώστε να φαίνεται ο συντακτικός ρόλος της κάθε λέξης.

sollicita:	είναι ..... στο .....
a quo:	είναι ..... στο .....
Tarquinium:	είναι ..... στο .....
referre:	είναι ..... στο .....

uxor: είναι ..... στο .....
ancillarum: είναι ..... στο .....
in cubiculum: είναι ..... στο .....

Μονάδες 7

β. Porcia cultellum tonsorium unguium resecandorum causa poposcit:

Να δηλώσετε τον προσδιορισμό του σκοπού με τελική πρόταση (μονάδες 3), σουπίνο (μονάδες 2) και ad+αιτιατική γερουνδιακού (μονάδες 3).

Μονάδες 8

4.α. • quam fuerint inopes amicorum

• quod tonsoris praeeripuisset officium:

Να αναγνωρίσετε το είδος των παραπάνω προτάσεων (μονάδες 2) και να αιτιολογήσετε την έγκλιση και το χρόνο του ρήματος της καθεμιάς (μονάδες 4).

Μονάδες 6

β. Quodsi forte ceciderunt, tum intellegitur:

Να αναγνωρίσετε το είδος του υποθετικού λόγου και να τον διατυπώσετε έτσι, ώστε να εκφράζει υπόθεση αντίθετη του πραγματικού για το παρόν.

Μονάδες 6

γ. Nullus locus amicitiae eis est:

Να ξαναγράψετε την πρόταση, αφού την εξαρτήσετε από τη φράση **Cicero dicit**.

Μονάδες 3

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.

Για τους τυράννους πάντα όλα είναι ύποπτα και ταραγμένα. Καμία θέση για τη φιλία δεν υπάρχει σ' αυτούς. Γιατί δεν ξέρω ποιος μπορεί να αγαπά αυτόν, τον οποίον φοβάται, ή αυτόν, που νομίζει πως τον φοβάται. Λατρεύονται όμως (οι τύραννοι) υποκριτικά, τουλάχιστον για κάποιο χρονικό διάστημα. Αν όμως τύχει να πέσουν, όπως συνήθως συμβαίνει, τότε γίνεται κατανοητό πόσο ήταν στερημένοι από φίλους. Αυτό είναι που αναφέρουν πως είπε ο Ταρκύνιος, όταν ήταν εξόριστος: “Τότε μόνο κατάλαβα ποιους είχα αληθινούς φίλους και ποιους ψεύτικους, όταν δεν μπορούσα πια να ανταποδώσω τη χάρη ούτε σ' αυτούς ούτε στους άλλους”.

Η Πορκία, η σύζυγος του Βρούτου, όταν έμαθε το σχέδιο του άντρα της για τη δολοφονία του Καίσαρα, ζήτησε ένα μαχαιράκι μανικιουρίστα, τάχα για να κόψει τα νύχια της και αυτοτραυματίστηκε με αυτό καθώς της γλίστρησε δήθεν τυχαία. Έπειτα ο Βρούτος, αφού κλήθηκε στην κρεβατοκάμαρά (της) από τις κραυγές των υπηρετριών, ήλθε για να τη μαλώσει, επειδή τάχα είχε κλέψει την τέχνη του μανικιουρίστα.

B. Παρατηρήσεις

1.α.

tyranno

omne

tempora

sumulationi

inopum

uxoribus

vir

ancillis

officiorum

1.β.

quid

huic, haec

neutrius

tui

eas

2.α.

possunt

coluisti

fieret

cadamus

intellectum iri

dictum esse

habebitis

interfice

cognitu

vulnerandi

venientem

2.β. Οριστική: fers, fertis. Προστακτική: fer, ferte

3.α.

sollicita: είναι κατηγορούμενο στο omnia

a quo: είναι εμπρόθετος προσδιορισμός του ποιητικού αιτίου στο metui

Tarquinius: είναι υποκείμενο στο ειδικό απαρέμφατο dixisse (ετεροπροσωπία) και στη μετοχή exulantem

referre: είναι τελικό απαρέμφατο ως αντικείμενο στο poteram

uxor: είναι παράθεση στο Porcia

ancillarum: είναι γενική υποκειμενική στο clamore

in cubiculum: είναι εμπρόθετος προσδιορισμός που δηλώνει κίνηση σε τόπο στη μετοχή vocatus

3.β.

τελική πρόταση: ut ungues resecaret

σουπίνο: ungues resectum

ad + γερουνδιακό: ad ungues resecaandos

4.α. quam fuerint inopes amicorum: δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση, απλή, μερικής άγνοιας, ως υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα intellegitur. Εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα quam, εκφέρεται με υποτακτική, γιατί η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενό της. Ειδικότερα, χρόνου παρακειμένου (fuerint), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (intellegitur: ενεστώτας) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρόν-μέλλον (ακολουθία των χρόνων).

quod tonsoris praeripuisset officium:

δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο quod, εκφέρεται με Υποτακτική, γιατί δηλώνει υποκειμενική αιτιολογία. Ειδικότερα, χρόνου υπερσυντελικού (praeripuisse), γιατί εξαρτάται από το γερουνδιακό obiurgandam, που έχει θέση ιστορικού χρόνου, αφού εξαρτάται από το venit (παρακείμενος) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν (ακολουθία των χρόνων). Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο γερουνδιακό obiurgandam.

β. quodsi forte ceciderunt, tum intellegitur

quodsi forte ceciderunt - υπόθεση: si + οριστική παρακειμένου

tum intellegitur – απόδοση: οριστική ενεστώτα

Σχηματίζεται ο υποθετικός λόγος του α' είδους, ανοιχτή υπόθεση (στο παρόν – μέλλον)

Αντίθετο του πραγματικού: Quodsi forte caderent, tum intellegeretur

γ. Cicero dicit nullum locum amicitiae eis esse.

ΛΑΤΙΝΙΚΑ
Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
2007

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

A. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας τα παρακάτω αποσπάσματα:

Tum Pacuvius dixit sonora quidem esse et grandia quae scripsisset, sed videri tamen ea sibi duriora et acerbiora. «Ita est» inquit Accius «ut dicis; neque id me sane paenitet; meliora enim fore spero, quae deinceps scribam. Nam quod in pomis est, idem esse aiunt in ingeniis: quae dura et acerba nascuntur, post fiunt mitia et iucunda; sed quae gignuntur statim vieta et mollia, non matura mox fiunt sed putria».

.....
Aesopi nostri Licinus servus tibi notus Romā Athenas fugit. Is Athenis apud Patronem Epicureum paucos menses pro libero fuit, inde in Asiam abiit. Postea Plato quidam Sardinianus, cum eum fugitivum esse ex Aesopi litteris cognovisset, hominem comprehendit et in custodiam Ephesi tradidit.

Μονάδες 40

B. Παρατηρήσεις

1.α. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

quod	:	αιτιατική ενικού αριθμού στο αρσενικό γένος
pomis	:	αιτιατική πληθυντικού αριθμού
idem	:	αιτιατική ενικού αριθμού στο θηλυκό γένος
nostri	:	ίδια πτώση στον άλλο αριθμό, στο ίδιο γένος
servus	:	αφαιρετική πληθυντικού αριθμού
tibi	:	αφαιρετική ενικού αριθμού τρίτου προσώπου
menses	:	γενική πληθυντικού αριθμού
litteris	:	ονομαστική πτώση στον ίδιο αριθμό
hominem	:	κλητική πτώση ενικού και γενική πληθυντικού αριθμού.

Μονάδες 10

β. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθένα από τα παρακάτω επίθετα:

meliora	:	το αντίστοιχο επίρρημα στους τρεις βαθμούς
matura	:	τον ίδιο τύπο στους άλλους βαθμούς
libero	:	την αιτιατική και αφαιρετική ενικού στο ουδέτερο γένος συγκριτικού και υπερθετικού βαθμού.

Μονάδες 5

2.α. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθέναν από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους:

dixit	: αφαιρετική γερουνδίου
esse	: β΄ πληθυντικό πρόσωπο προστακτικής του μέλλοντα
scripsisset	: το ίδιο πρόσωπο στην υποτακτική του μέλλοντα της ίδιας φωνής (να ληφθεί υπόψη το υποκείμενο)
videri	: απαρέμφατο του μέλλοντα στην ίδια φωνή
fugit	: β΄ πληθυντικό πρόσωπο στην υποτακτική του παρατατικού και στην προστακτική ενεστώτα στη φωνή που βρίσκεται
cognovisset	: ονομαστική πτώση ενικού αριθμού αρσενικού γένους του γερουνδιακού
comprehendit	: απαρέμφατο του ίδιου χρόνου στην ίδια φωνή
tradidit	: γ΄ πληθυντικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα παθητικής φωνής.

Μονάδες 9

β. nascuntur	: Να γράψετε όλες τις μετοχές του ρήματος στην ονομαστική πτώση του ενικού αριθμού αρσενικού γένους.
abiit	: Να γράψετε το ίδιο πρόσωπο στην υποτακτική ενεστώτα, παρατατικού και μέλλοντα (να ληφθεί υπόψη το υποκείμενο).

Μονάδες 6

3.α. Να μεταφέρετε στο τετράδιό σας την παρακάτω άσκηση και να συμπληρώσετε τα κενά, ώστε να φαίνεται ο συντακτικός ρόλος της κάθε λέξης.

id	: είναι	στο .....
me	: είναι	στο .....
fore	: είναι	στο .....
servus	: είναι	στο .....
Romā	: είναι	στο .....
menses	: είναι	στο .....
fugitivum	: είναι	στο .....

Μονάδες 7

β.

- **quae scripsisset**
- **cum eum fugitivum ... cognovisset:**

Να αναγνωρίσετε το είδος των παραπάνω προτάσεων (μονάδες 2), τον τρόπο εισαγωγής τους (μονάδες 2) και να αιτιολογήσετε την έγκλιση και το χρόνο εκφοράς τους (μονάδες 4).

Μονάδες 8

4.α. **Plato quidam Sardinianus hominem comprehendit:**

Να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική.

Μονάδες 5

β. **Licinus servus Athenas fugit et in Asiam abiit:**

Να μετατρέψετε τις παραπάνω προτάσεις σε πλάγιο λόγο, αφού τις εξαρτήσετε από τη φράση **Cicero dixit**.

Μονάδες 6

γ. **Tu hominem tradidisti:**

Να επαναδιατυπώσετε την πρόταση, ώστε να εκφράζεται απαγόρευση και με τους δύο τρόπους.

Μονάδες 4

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Τότε ο Πακούβιος (του) είπε πως όσα είχε γράψει ήταν βέβαια ηχηρά και μεγαλόπρεπα, μόνο που του φαινότουσαν (πως ήταν) κάπως τραχιά και στυφά. «Έτσι είναι», είπε ο Άκκιος, «όπως τα λες· και ούτε βέβαια μετανιώνω γι' αυτό· γιατί αυτά που θα γράψω στη συνέχεια ελπίζω πως θα είναι καλύτερα. Λένε πράγματι πως ό,τι συμβαίνει με τους καρπούς, το ίδιο συμβαίνει και με το πνεύμα: αυτοί που γεννιούνται σκληροί και πικροί γίνονται αργότερα γινωμένοι και γλυκείς· όσοι όμως βγαίνουν από την αρχή μαραμένοι και μαλακοί, αργότερα δεν ωριμάζουν, αλλά σαπίζουν».

Ο δούλος του Αισώπου μας, ο Λίκινος, που σου είναι γνωστός, δραπέτευσε από τη Ρώμη στην Αθήνα. Αυτός έμεινε στην Αθήνα λίγους μήνες σαν ελεύθερος κοντά στον Πάτρωνα τον Επικούρειο κι από εκεί πήγε στην Ασία. Αργότερα κάποιος Πλάτωνας από τις Σάρδεις, όταν έμαθε από επιστολή του Αισώπου ότι αυτός ήταν δραπέτης, συνέλαβε τον άνθρωπο και τον παρέδωσε στη φυλακή στην Έφεσο.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1.α.

quem
roma
eandem
nostrorum
servis
(a) se
mensium
litterae
homo, hominum

1.β.

bene, melius, optime
maturiora, maturissima / maturrima
αιτιατική: liberius, liberrimum
αφαιρετική: liberiore, liberrimo

2.α.

dicendo
estote
scripturus sit
visum iri
fugeretis, fugite
cognoscendus
comprehendisse
traduntur

2.β.

Ενεστώτας: nascens
Μελλοντας: nasciturus
Παρακείμενος: natus

Ενεστώτας: abeat
Παρατατικός: abiret
Μελλοντας: abiturus sit

3.α.

id: είναι υποκείμενο στο *paenitet* (προσωπικό)
me: είναι αιτιατική του προσώπου που μετανοιώνει στο *paenitet*
fore: είναι ειδικό απαρέμφατο ως αντικείμενο στο *spero*
servus: είναι παράθεση στο *Licinus*
Roma: είναι απρόθετη αφαιρετική (κυρίου ονόματος πόλης) της απομάκρυνσης στο *fugit*
menses: είναι αιτιατική του χρόνου (χρονική διάρκεια) στο *fuit*
fugitivum: είναι κατηγορούμενο στο *eum* (μέσω του *esse*)

3.β.

quae scripsisset: δευτερεύουσα αναφορική ουσιαστική πρόταση ως υποκείμενο στο ειδικό απαρέμφατο *esse*. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quae*. Εκφέρεται με υποτακτική πлагίου λόγου (*scripsisset*), επειδή η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης. Ειδικότερα με υποτακτική υπερσυντελικού, γιατί σύμφωνα με την ακολουθία των χρόνων, εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*esse*, ιστορικός χρόνος επειδή εξαρτάται από το *dixit*) και εκφράζει το προτερόχρονο στο παρελθόν.

cum ... cognovisset: δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στην κύρια πρόταση. Εισάγεται με τον ιστορικό-διηγηματικό *cum* και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση της δευτερεύουσας με την κύρια, δημιουργώντας μια σχέση αιτίου – αιτιατού ανάμεσά τους. (Είναι φανερός εδώ ο λόγος του υποκειμενικού στοιχείου που υπάρχει στην υποτακτική). Ειδικότερα με χρόνο υπερσυντέλικο, γιατί εξαρτάται από ιστορικό χρόνο (*comprehendit*) και εκφράζει το προτερόχρονο στο παρελθόν.

4.α. Homo a Platone quodam Sardonio comprehensus est.

4.β. Cicero dixit Licinum servum Athenas fugisse et in Asiam abisse.

4.γ.

Noli hominem tradere.

Ne hominem tradideris.

ΛΑΤΙΝΙΚΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
2008

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

A. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας τα παρακάτω αποσπάσματα:

Quas ego, cupidus bene gerendi et administrandi rem publicam, semper mihi proponebam. Colendo et cogitando homines excellentes animum et mentem meam conformabam. Sic enim –laudem et honestatem solum expetendo, omnes cruciatus corporis et omnia pericula mortis parvi esse ducendo– me pro salute vestra in tot ac tantas dimicationes obicere potui.

.....
Solus Quintus Mucius Scaevola augur de hac re interrogatus sententiam dicere noluit. Quin etiam cum Sulla minitans ei instaret, dixit is Sullae: «Licet mihi ostendas agmina militum, quibus curiam circumsedisti; licet mortem miniteris, numquam tamen ego hostem iudicabo Marium...».

Μονάδες 40

B. Παρατηρήσεις

1.α. Να γράψετε τον ίδιο τύπο των παρακάτω λέξεων στον άλλο αριθμό:
mihi, corporis, pericula, augur, hac, agmina, militum.

Μονάδες 7

β. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

bene: τη γενική ενικού του επιθέτου στο αρσενικό γένος στον συγκριτικό και στον υπερθετικό βαθμό.

excellentes: τον ίδιο τύπο στους άλλους βαθμούς.

omnes cruciatus: την αφαιρετική ενικού.

tantas dimicationes: την αφαιρετική πληθυντικού.

Μονάδες 8

2.α. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθένα από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους:

proponebam: την αφαιρετική του σουπίνου.

colendo: το γ' ενικό πρόσωπο της υποτακτικής υπερσυντελικού στην ίδια φωνή.

conformabam: το γ' πληθυντικό πρόσωπο της προστακτικής μέλλοντα στην παθητική φωνή.

obicere: το απαρέμφατο μέλλοντα στην παθητική φωνή.

potui: το β' πληθυντικό πρόσωπο της υποτακτικής παρατατικού.

noluit: το β' πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής ενεστώτα.

instaret: τον ίδιο τύπο στην υποτακτική παρακειμένου στην ίδια φωνή.

circumsedisti: το β' πληθυντικό πρόσωπο της υποτακτικής ενεστώτα στην παθητική φωνή.

Μονάδες 8

- β. gerendi:** να γράψετε τις μετοχές όλων των χρόνων στην ονομαστική ενικού του αρσενικού γένους στην ίδια φωνή.
miniteris: να γράψετε το γ' πληθυντικό πρόσωπο στην υποτακτική όλων των χρόνων.

Μονάδες 7

- 3.α.** Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω λέξεων:
colendo, excellentes, mortis, parvi, obicere, solus, augur, Sullae, quibus, hostem.

Μονάδες 10

- β. licet mortem miniteris:**
να αναγνωρίσετε το είδος της πρότασης, τον συντακτικό ρόλο, τον τρόπο εισαγωγής και να αιτιολογήσετε την έγκλιση και τον χρόνο εκφοράς.

Μονάδες 5

- 4.α. administrandi rem publicam:**
να γίνει η γερουνδική έλξη και να διευκρινίσετε αν η έλξη είναι υποχρεωτική ή όχι.

Μονάδες 6

- β. Solus Scaevola augur de hac re interrogatus sententiam dicere noluit:**
να μετατρέψετε τον ευθύ λόγο σε πλάγιο, αφού τον εξαρτήσετε από το: *Cicero dixit...*

Μονάδες 6

- γ. quas ego mihi proponebam:**
να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική.

Μονάδες 3

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Αυτές εγώ, στην επιθυμία μου να διοικήσω σωστά και να διαχειριστώ την πολιτεία, πάντα τις έβαζα μπροστά μου ως πρότυπα. Με το να λατρεύω και να αναλογίζομαι τους έξοχους άνδρες διέπλαθα την ψυχή και το πνεύμα μου. Γιατί έτσι - επιδιώκοντας μόνο τον έπαινο και την τιμή και θεωρώντας ότι όλα τα βάσανα του σώματος και όλοι οι θανάσιμοι κίνδυνοι είναι μικρής αξίας, μπόρεσα να ριχτώ για τη σωτηρία σας σε τόσο πολλούς και τόσο μεγάλους αγώνες.

Μόνο ο Κόιντος Μούκιος Σκαιόλας, ο οιωνοσκόπος, όταν του ζητήθηκε η γνώμη γι' αυτό, αρνήθηκε να ψηφίσει. Κι επιπλέον, όταν ο Σύλλας τον πίεζε απειλητικά, αυτός του απάντησε: «Ακόμη κι αν μου δείξεις τα στρατεύματα με τα οποία έχεις περικυκλώσει το Βουλευτήριο· ακόμη κι αν με απειλήσεις με θάνατο, όμως εγώ ποτέ δε θα κηρύξω το Μάριο εχθρό (του κράτους)...».

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1.α.

nobis, corporum, periculum, augures, his, agmen, militis

1.β.

melioris, optimi
excellentes, excellentissimos
omni cruciati
tantis dimicationibus

2.α.

proposito
coluisset
conformantur
obiectum iri
possetis
non vultis
institerit
circumsedeamini

2.β.

gerens, gesturus
Εν.: minitentur
Παρατ.: minitarentur
Μελ.: minitaturi (-ae, -a) sint
Παρακ.: minitanti (-ae, -a) sint
Υπερσ.: minitanti (-ae, -a) essent
Συντ. Μελ.: - -

3.α.

colendo:	είναι αφαιρετική γερουνδίου ως αφαιρετική του τρόπου στο conformabam.
excellentes:	είναι επιθετική μετοχή ως επιθετικός προσδιορισμός στο homines. (Εκφράζει το σύγχρονο στο παρελθόν.)
mortis:	είναι γενική επεξηγηματική στο pericula.
parvi:	είναι γενική της αξίας στο esse.
obicere:	είναι τελικό απαρέμφατο σε θέση αντικειμένου στο potui.
solus:	είναι κατηγορηματικός προσδιορισμός στο Quintus Mucius Scaevola.
augur:	είναι παράθεση στο Quintus Mucius Scaevola.
Sullae:	είναι αντικείμενο στο dixit.
quibus:	είναι αφαιρετική του μέσου στο circumstedisti.
hostem:	είναι κατηγορούμενο στο Marium (αντικείμενο ρήματος).

3.β.

Δευτερεύουσα παραχωρητική πρόταση. Εισάγεται με τον παραχωρητικό σύνδεσμο licet. (Στην κύρια πρόταση υπάρχει το tamen.) Εκφέρεται με υποτακτική, γιατί εκφράζει μια υποθετική κατάσταση που, κι αν δεχθούμε ότι αληθεύει, δεν αναιρεί το περιεχόμενο της κύριας πρότασης. Ειδικότερα εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (miniteris), επειδή εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (iudicabo: μέλλοντας) και εκφράζει σύμφωνα με τους κανόνες τις ακολουθίας των χρόνων το σύγχρονο στο παρόν - μέλλον. Η δευτερεύουσα λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της παραχώρησης στην κύρια πρόταση.

4.α.

rei publicae administrandae

Η έλξη δεν είναι υποχρεωτική (γιατί το γερούνδιο βρίσκεται σε απρόθετη γενική).

4.β.

Cicero dixit solum Scaevolam augurem de illā re interrogatum sententiam dicere noluisse.

4.γ.

Quae a me mihi proponebantur.

ΛΑΤΙΝΙΚΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
2009

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

A. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας τα παρακάτω αποσπάσματα:

Cum omnes recentem esse dixissent, «Atqui ante tertium diem» inquit «scitote decerptam esse Carthagine. Tam prope a muris habemus hostem! Itaque cavete periculum, tutamini patriam. Opibus urbis nolite confidere. Fiduciam, quae nimia vobis est, deponite. Neminem credideritis patriae consulturum esse, nisi vos ipsi patriae consulueritis. Mementote rem publicam in extremo discrimine quondam fuisse!» Statimque sumptum est Punicum bellum tertium, quo Carthago deleta est.

.....

Nec magis vituperandus est proditor patriae quam proditor communis utilitatis, aut communis salutis desertor propter suam utilitatem et salutem. Ex quo fit, ut laudandus is sit, qui pro re publica cadat, quod decet cariorem nobis esse patriam quam nosmet ipsos.

Μονάδες 40

B. Παρατηρήσεις

1.α. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

diem	: την αφαιρετική ενικού
muris	: την αιτιατική πληθυντικού
opibus	: την ονομαστική πληθυντικού
urbis	: τη γενική πληθυντικού
communis salutis	: την αφαιρετική ενικού (μονάδες 2)

Μονάδες 6

1.β. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθεμιά από τις παρακάτω αντωνυμίες:

quae	: την αιτιατική ενικού αριθμού στο ουδέτερο γένος
neminem	: τη γενική ενικού αριθμού στο ίδιο γένος
vos ipsi	: τη δοτική πληθυντικού της συνεκφοράς (μονάδες 2)
is	: την αιτιατική πληθυντικού στο θηλυκό γένος

Μονάδες 5

1.γ. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται από τα παρακάτω επίθετα και επιρρήματα:

prope	: τον συγκριτικό βαθμό του επιρρήματος
extremo	: τον θετικό βαθμό του επιθέτου στο ίδιο γένος, στη ίδια πτώση, στον ίδιο αριθμό
magis	: τον υπερθετικό βαθμό του επιρρήματος
cariorem	: τη γενική πληθυντικού του υπερθετικού βαθμού στο ίδιο γένος

Μονάδες 4

2.α. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθένα από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους:

dixissent	: το δεύτερο ενικό πρόσωπο στην προστακτική ενεστώτα στην ίδια φωνή
decerptam esse	: το απαρέμφατο μέλλοντα στην ίδια φωνή
cavete	: την αιτιατική του σουπίνου
tutamini	: τη γενική του γερουνδίου
nolite	: το δεύτερο ενικό πρόσωπο στην υποτακτική παρατατικού
fit	: το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο στην υποτακτική παρατατικού
cadat	: το δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο στην οριστική παρακειμένου στη ίδια φωνή
esse	: το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο του συντελεσμένου μέλλοντα

Μονάδες 8

2.β. **habemus** : να γίνει χρονική αντικατάσταση στην υποτακτική, στο πρόσωπο και στη φωνή που βρίσκεται

Μονάδες 5

sumptum est : να γραφούν τα απαρέμφατα ενεστώτα και παρακειμένου στην ενεργητική φωνή

Μονάδες 2

3.α. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω λέξεων και φράσεων: **ante diem, decerptam esse, Carthagine, opibus, vobis, Punicum, utilitatis, cariorem, esse** (τελευταία σειρά δεύτερου αποσπάσματος).

Μονάδες 9

3.β. **ut laudandus is sit (nobis):**

Να αντικατασταθεί η δευτερεύουσα πρόταση από την ισοδύναμη εκφορά debeo+ απαρέμφατο.

Μονάδες 4

3.γ. **quam nosmet ipsos:**

Να γράψετε τον β' όρο σύγκρισης με τον άλλο τρόπο.

Μονάδες 2

4.α. **Cum omnes recentem esse dixissent:**

Να αναγνωρίσετε το είδος της πρότασης (μονάδα 1), τον τρόπο εισαγωγής της (μονάδα 1), να αιτιολογήσετε την έγκλιση (μονάδα 1) και τον χρόνο εκφοράς της (μονάδα 1). Να ξαναγράψετε την πρόταση, αντικαθιστώντας τον cum με τον ubi (μονάδες 2).

Μονάδες 6

qui pro re publica cadat :

Να αναγνωρίσετε το είδος της πρότασης (μονάδα 1) και να αιτιολογήσετε την έγκλιση εκφοράς της (μονάδες 2).

Μονάδες 3

4.β. Opibus urbis nolite confidere:

Να δηλωθεί η απαγόρευση με τον άλλο τρόπο.

Μονάδες 2

4.γ. Fiduciam, quae nimia vobis est, deponite:

Να μετατρέψετε τον ευθύ λόγο σε πλάγιο, αφού τον εξαρτήσετε από το *Cato monet eos* (μετατρέποντας την κύρια πρόταση σε δευτερεύουσα).

Μονάδες 4

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. Όταν όλοι απάντησαν πως ήταν φρέσκο (αυτός) είπε: «Κι όμως, μάθετε πως κόπηκε στην Καρχηδόνα πριν τρεις μέρες. Τόσο κοντά στα τείχη έχουμε τον εχθρό!

Προσέξτε λοιπόν τον κίνδυνο, προστατεύστε την πατρίδα. Μη στηρίζετε στις δυνάμεις της πόλης (Ρώμης). Αποβάλετε την υπερβολική σας αυτοπεποίθηση. Μην πιστέψετε πως θα ενδιαφερθεί κανείς για την πατρίδα, αν εσείς οι ίδιοι δε φροντίσετε γι' αυτήν. Θυμηθείτε πως κάποτε η πολιτεία μας βρέθηκε στον έσχατο κίνδυνο». Κι αμέσως ξεκίνησαν τον τρίτο Καρχηδονιακό πόλεμο, κατά τον οποίο καταστράφηκε η Καρχηδόνα.

.....
Και δεν πρέπει να επικρίνεται περισσότερο ο προδότης της πατρίδας παρά ο προδότης του κοινού συμφέροντος, ή όποιος λιποτακτεί από τη γενική ευημερία για χάρη της ατομικής του ωφέλειας και ευημερίας. Γι' αυτό συμβαίνει να είναι αξιέπαινος, όποιος πέφτει για την πατρίδα, επειδή είναι σωστό να μας είναι πιο αγαπητή η πατρίδα παρά εμείς οι ίδιοι.

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1.α. die, muros, opes, urbium, communi salute

1.β. quod, nullius, vobis ipsis, eas

1.γ. propius, extero, maxime, carissimarum

2.α. dic, decerptum iri, cautum, tutandi, nolles, fierent, cecidistis, fuerimus

2.β. habeamus, haberemus, habituri simus, habuerimus, habuissemus, -sumere, sumpsisse

3.α.

ante diem: είναι εμπρόθετος προσδιορισμός που δηλώνει το χρόνο στο decerptam esse.

decerptam esse: είναι ειδικό απαρέμφατο που λειτουργεί ως αντικείμενο στο scitote

Carthagine: είναι απρόθετη αφαιρετική (ονόματος πόλης) που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός που δηλώνει στάση σε τόπο στο decerptam esse.

opibus: είναι αφαιρετική του μέσου στο confidere.

vobis: είναι δοτική προσωπική κτητική στο est.

Punicum: είναι επιθετικός προσδιορισμός στο bellum.

utilitatis: είναι γενική αντικειμενική στο proditor.

cariorem: είναι κατηγορούμενο στο patriam (μέσω του esse)

esse: είναι τελικό απαρέμφατο που λειτουργεί ως υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα decet.

3.β. Ut nos eum laudare debeamus

- 3.γ.** nobismet ipsis (αφαιρετική συγκριτική)
- 4.α.** Δευτερεύουσα χρονική πρόταση που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα της κύριας πρότασης (inquit).
Εισάγεται με τον ιστορικό – διηγηματικό cum.
Εκφέρεται με έγκλιση υποτακτική, γιατί ο ιστορικός cum υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση αιτίου – αιτιατού ανάμεσα στις δύο προτάσεις. Είναι φανερός ο ρόλος του υποκειμενικού στοιχείου που υπάρχει στην υποτακτική.
Συγκεκριμένα εκφέρεται με χρόνο υπερσυντέλικο, γιατί εξαρτάται από ιστορικό χρόνο (inquit: οριστική παρακειμένου) και εκφράζει το προτερόχρονο στο παρελθόν.
Ubi omnes recentem esse dixerunt (ή dixere).
- Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο is.
Εκφέρεται με έγκλιση υποτακτική λόγω έλξης από την υποτακτική της προηγούμενης συμπερασματικής πρότασης (laudandus sit).
- 4.β.** Oribus urbis ne confisi sitis.
- 4.γ.** Cato monet eos ut fiduciam, quae nimia eis (ή illis) sit, (ei) deponant.

ΛΑΤΙΝΙΚΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
2010
ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

A.1. *Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας τα παρακάτω αποσπάσματα:*

Scribonianus arma in Illyrico contra Claudium moverat; fuerat Paetus in partibus eius et, occiso Scriboniano, Romam trahebatur. Erat ascensus navem; Arria milites orabat, ut simul imponeretur. Non impetravit: conduxit piscatoriam naviculam ingentemque navem secuta est.

.....

Eo consilio aliquando repente intervenit oppressitque ornatrices. Etsi super vestem earum deprehendit canos, tamen Augustus dissimulavit eos vidisse et aliis sermonibus tempus extraxit, donec induxit mentionem aetatis. Tum interrogavit filiam, utrum post aliquot annos cana esse mallet an calva. Cum illa respondisset «ego, pater, cana esse malo», mendacium illi pater obiecit: «Non dubito quin calva esse nolis. Quid ergo non times ne istae te calvam faciant?»

Μονάδες 40

Παρατηρήσεις

B.1. *Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:*

- **partibus:** τη γενική πληθυντικού
- **milites:** την κλητική ενικού
- **ingentem:** την ονομαστική πληθυντικού του ουδετέρου γένους στον συγκριτικό βαθμό
- **ornatrices:** την ονομαστική ενικού
- **vestem:** την αφαιρετική ενικού
- **aliis:** τη γενική ενικού στο ίδιο γένος.
- **sermonibus:** την ονομαστική ενικού
- **tempus:** την αιτιατική πληθυντικού
- **mentionem:** τη δοτική ενικού
- **filiam:** τη γενική ενικού
- **annos:** την αφαιρετική ενικού
- **mendacium:** τη γενική πληθυντικού
- **quid:** την ονομαστική ενικού του θηλυκού γένους
- **istae:** την αιτιατική ενικού του ουδετέρου γένους
- **te:** τη γενική πληθυντικού στο τρίτο πρόσωπο .

Μονάδες 15

B.2. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθένα από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους :

- **moverat:** την αφαιρετική του σουπίνου
- **fuerat:** το τρίτο ενικό πρόσωπο του παρατατικού στην υποτακτική
- **occiso:** το δεύτερο ενικό πρόσωπο του παρακειμένου της οριστικής στην ενεργητική φωνή
- **orabat:** το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο του ενεστώτα της υποτακτικής στην ίδια φωνή
- **imponeretur:** το απαρέμφατο του ενεστώτα στην ίδια φωνή
- **conduxit:** το δεύτερο ενικό πρόσωπο του ενεστώτα της προστακτικής στην ίδια φωνή
- **secuta est:** τη γενική του γερονδίου
- **intervenit:** το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο του ενεστώτα της οριστικής .
- **oppressit:** το δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο του μέλλοντα της προστακτικής στην ίδια φωνή.
- **deprehendit:** το δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο του υπερσυντελικού της υποτακτικής στην ίδια φωνή
- **extraxit:** το πρώτο ενικό πρόσωπο του μέλλοντα της οριστικής στην παθητική φωνή
- **mallet:** το ίδιο πρόσωπο στον ενεστώτα στην ίδια έγκλιση
- **respondisset:** το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο του μέλλοντα της οριστικής στην ίδια φωνή
- **obicit:** το δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο του παρατατικού της υποτακτικής στην παθητική φωνή
- **faciant:** το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο του παρακειμένου της υποτακτικής στην ίδια φωνή.

Μονάδες 15

Γ.1.α. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω λέξεων :

Romam, piscatoriam, aliquando, earum, vidisse, tempus, calvam.

(Μονάδες 7)

Γ.1.β. «**ne istae te calvam faciant**»: να αναγνωρίσετε το είδος της πρότασης (μονάδα 1) και τη συντακτική της λειτουργία (μονάδα 1) και να αιτιολογήσετε τον τρόπο εισαγωγής της (μονάδες 2), την έγκλιση (μονάδα 1) και τον χρόνο εκφοράς της (μονάδες 3).

(Μονάδες 8)

Μονάδες 15

Γ.2.α. «**Scribonianus arma in Illyrico contra Claudium moverat**»: να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική.

(Μονάδες 3).

Γ.2.β. «**occiso Scriboniano**»: να μετατρέψετε τη μετοχή στην αντίστοιχη δευτερεύουσα πρόταση, η οποία να εισάγεται με τον ιστορικό -διηγηματικό σύνδεσμο **cum**.

(Μονάδες 4)

Γ.2.γ. «**ego, pater, cana esse malo**»: να μετατρέψετε τον ευθύ λόγο σε πλάγιο με εξάρτηση από τη φράση «**Julia respondit**».

(Μονάδες 8)

Μονάδες 15

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ο Σκριβωνιανός είχε στασιάσει στην Ιλλυρία ενάντια στον Κλαύδιο. Ο Παίτος είχε πάει με το μέρος του και μετά το φόνο του Σκριβωνιανού τον οδηγούσαν σιδηροδέσμιο στη Ρώμη. Επρόκειτο να ανέβει στο καράβι: η Αρρία παρακαλούσε τους στρατιώτες να την επιβιβάσουν μαζί του. Δεν το κατόρθωσε. Νοίκιασε ένα ψαροκάικο και ακολούθησε το πελώριο καράβι.

Με αυτό το σχέδιο εμφανίστηκε κάποτε απρόοπτα και έπιασε τις κομμώτριες επ' αυτοφώρω. Παρόλο που ανακάλυψε άσπρες τρίχες πάνω στα φορέματά τους εντούτοις ο Αύγουστος προσποιήθηκε πως δεν τις είδε και άφησε την ώρα να κυλήσει με άλλες κουβέντες, ώσπου έφερε τη συζήτηση στην ηλικία της. Τότε ρώτησε την κόρη του αν σε μερικά χρόνια θα προτιμούσε να είναι ασπρομάλλα ή φαλακρή. Όταν εκείνη απάντησε «προτιμώ, πατέρα μου, να είμαι ασπρομάλλα», ο πατέρας της την αντέκρουσε με το εξής ψεύτικο επιχείρημα : «Δεν αμφιβάλω πως δε θέλεις να μείνεις φαλακρή. Γιατί λοιπόν δε φοβάσαι μήπως αυτές εδώ σε κάνουν φαλακρή;»

Παρατηρήσεις

B.1. partium, miles, ingentiora, ornatrix, veste, alius, sermo, tempora, mentioni, filiae, anno, mendaciorum, quis, istud, sui

B.2. motu, esset, occidisti, oremus, imponi, conduc, sequendi, interveniunt, opprimitote, deprehendissetis, extrahar, malit, respondebunt, obiceremini, fecerint

Γ.1. α Romam: απρόθετη αιτιατική (ονόματος πόλης) που δηλώνει κίνηση σε τόπο στο trahebatur
piscatoriam: επιθετικός προσδιορισμός στο naviculam
aliquando: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο intervenit
earum: γενική κτητική στο vestem
vidisse: ειδικό απαρέμφατο ως αντικείμενο στο dissimulavit
tempus: αντικείμενο στο extraxit
calvam: κατηγορούμενο στο te

β Δευτερεύουσα ουσιαστική ενδοιαστική πρόταση που λειτουργεί ως αντικείμενο στο non times. Εισάγεται με τον ενδοιαστικό σύνδεσμο ne γιατί εκφράζει φόβο μήπως γίνει κάτι (ανεπιθύμητο). Εκφέρεται με έγκλιση υποτακτική, όπως όλες οι ενδοιαστικές, επειδή το περιεχόμενό της αφορά κάτι ενδεχόμενο ή πιθανό. Ειδικότερα με χρόνο ενεστώτα (faciant) επειδή εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (non times: οριστική ενεστώτα) και σύμφωνα με την ιδιομορφία της ακολουθίας των χρόνων αναφέρεται στο παρόν-μέλλον (συγχρονισμός δευτερεύουσας-κύριας).

Γ.2. α Arma a Scriboniano in Illyrico contra Claudium mota erant.

β Cum Scribonianus occisus esset.

γ Iulia respondit patri se canam esse malle.

ΛΑΤΙΝΙΚΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
2011
ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

A1. *Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας τα παρακάτω αποσπάσματα:*

Et si habet Asia suspicionem quandam luxuriae, Murenam laudare debemus, quod Asiam vidit sed in Asia continenter vixit. Quam ob rem accusatores non Asiae nomen Murenae obiecerunt, ex qua laus familiae, memoria generi, honos et gloria nomini constituta est, sed aliquod flagitium ac dedecus aut in Asia susceptum aut ex Asia deportatum.

.....

Porcia, Bruti uxor, cum viri sui consilium de interficiendo Caesare cognovisset, cultellum tonsorium quasi unguium resecandorum causa poposcit eoque velut forte elapso se vulneravit. Clamore deinde ancillarum in cubiculum vocatus Brutus ad eam obiurgandam venit quod tonsoris praeripuisset officium. Cui secreto Porcia «non est hoc» inquit «temerarium factum meum, sed certissimum indicium amoris mei erga te tale consilium molientem...».

Μονάδες 40

Παρατηρήσεις

B1. *Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:*

suspicionem:	την κλητική ενικού
quandam:	την αιτιατική ενικού στο ουδέτερο γένος
continenter:	τον συγκριτικό βαθμό του επιρρήματος
rem:	τη δοτική πληθυντικού
laus:	τη γενική ενικού
generi:	την αιτιατική ενικού
aliquod:	τη γενική ενικού στο ίδιο γένος
dedecus:	την αφαιρετική ενικού
virii:	τη γενική πληθυντικού
cultellum:	την ίδια πτώση στον άλλο αριθμό
eoque:	την ονομαστική πληθυντικού στο θηλυκό γένος
tonsoris:	τη δοτική πληθυντικού
hoc:	την ίδια πτώση στον άλλο αριθμό στο ίδιο γένος
certissimum:	την αφαιρετική ενικού του συγκριτικού βαθμού στο ίδιο γένος
tale:	τη γενική πληθυντικού στο ίδιο γένος

Μονάδες 15

B2. *Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθέναν από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους:*

laudare:	το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο του ενεστώτα της υποτακτικής στην ίδια φωνή
vidit:	το απαρέμφατο του μέλλοντα στην παθητική φωνή
vixit:	την αφαιρετική του σουπίνου
obiecerunt:	το δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο του παρατατικού της υποτακτικής στην ίδια φωνή

constituta est:	το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο του ενεστώτα της οριστικής στην ίδια φωνή
interficiendo:	το δεύτερο ενικό πρόσωπο του ενεστώτα της προστακτικής στην ενεργητική φωνή
cognovisset:	το τρίτο ενικό πρόσωπο του μέλλοντα της υποτακτικής στην ίδια φωνή (να ληφθεί υπόψη το υποκείμενο)
resecandorum:	το πρώτο ενικό πρόσωπο του συντελεσμένου μέλλοντα της οριστικής στην ενεργητική φωνή
poposcit:	τη μετοχή ενεστώτα στην ονομαστική ενικού
elapso:	τη γενική του γερονδίου
obiurgandam:	το δεύτερο ενικό πρόσωπο του παρακειμένου της οριστικής στην ενεργητική φωνή
venit:	το τρίτο ενικό πρόσωπο του παρατατικού της οριστικής στην ενεργητική περιφραστική συζυγία (να ληφθεί υπόψη το υποκείμενο)
praeripuisset:	το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο του ενεστώτα της οριστικής στην ενεργητική φωνή
est:	το δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο του μέλλοντα της προστακτικής
molientem:	το απαρέμφοτο ενεστώτα

Μονάδες 15

Γ1α. «**quod Asiam vidit**»: να αναγνωρίσετε το είδος της πρότασης (μονάδα 1), να δηλώσετε τη συντακτική της λειτουργία (μονάδα 1) και να δικαιολογήσετε την έγκλιση εκφοράς της (μονάδα 1).

Μονάδες 3

Γ1β. «**Murenam laudare debemus**»: να αντικαταστήσετε το *debeo*+απαρέμφοτο από τον αντίστοιχο τύπο της παθητικής περιφραστικής συζυγίας. Να δηλώσετε και το ποιητικό αίτιο.

Μονάδες 6

Γ1γ. «**cum viri sui consilium de interficiendo Caesare cognovisset**»: να μετατρέψετε την πρόταση σε μετοχική με αφαιρετική απόλυτη.

Μονάδες 6

Γ2α. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω λέξεων:
luxuriae, Murenae, nomini, uxor, tonsorium, secreto

Μονάδες 6

Γ2β. «**Clamore deinde ancillarum in cubiculum vocatus Brutus ad eam obiurgandam venit quod tonsoris praeripuisset officium**»: να εξαρτηθεί από τη φράση «**Aliquis dicit**».

Μονάδες 4

Γ2γ. «**cultellum tonsorium quasi unguium resecandorum causa poposcit**»: να αντικαταστήσετε με τελική πρόταση (μονάδες 3) και με σουπίνο (μονάδες 2) τον προσδιορισμό του σκοπού που υπογραμμίζεται.

Μονάδες 5

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.1. Κι αν η Ασία κρύβει κάποια υποψία τρυφής, έχουμε υποχρέωση να επαινέσουμε το Μουρήνα, γιατί είδε την Ασία, αλλά έζησε στην Ασία με εγκράτεια. Για το λόγο αυτό οι κατήγοροί του δε χρησιμοποίησαν για μομφή εναντίον του το όνομα «Ασία», από την οποία γεννήθηκε έπαινος για την οικογένειά του, υστεροφημία για την γενιά του, τιμή και δόξα για το όνομά του, αντίθετα τον κατηγόρησαν για κάποια ατιμία και ντροπή που είτε φορτώθηκε στην Ασία είτε έφερε μαζί του από την Ασία.

Σαν έμαθε η Πορκία, η γυναίκα του Βρούτου το σχέδιο του άντρα της να δολοφονήσει τον Καίσαρα, ζήτησε ένα ξυράφι μανικιουρίστα τάχα για να κόψει τα νύχια της και αυτοτραυματίστηκε με αυτό, καθώς της γλίστρησε δήθεν τυχαία. Έπειτα ο Βρούτος, που οι υπηρέτριες τον κάλεσαν στην κρεβατοκάμαρά της με ξεφωνητά, ήρθε για να την μαλώσει, που τάχα είχε κλέψει την τέχνη του μανικιουρίστα. Τότε η Πορκία του είπε κρυφά : «Αυτό που έκανα δεν ήταν μια ασυλλόγιστη πράξη μου, αλλά μια ξεκάθαρη απόδειξη της αγάπης μου για σένα που ετοιμάζεις τέτοιο σχέδιο...».

B.1. suspicio, quoddam, continentius, rebus, laudis, genus, alicuius, dedecore, virorum, cultellos, eaeque, tonsoribus, haec, certiore, talium

B.2. laudemus, visum iri, victu, obiceretis, constituuntur, interfice, cognitura sit, resecurero, poscens, elabendi, obiurgavisti, venturus erat, praeripiunt, estote, moliri.

Γ.1.α. Δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο laudare. Εκφέρεται με έγκλιση οριστική, γιατί εκφράζει αντικειμενική αιτιολογία.

Γ. 1. β. Murena nobis laudandus est.

Γ. 1. γ. viri sui consilio de interficiendo Caesare cognito

Γ. 2.α. luxuriae : γενική αντικειμενική στο suspicionem
Murenae : έμμεσο αντικείμενο στο non obiecerunt
nomini : δοτική προσωπική χαριστική στο constituta est
uxor : παράθεση στο Porcia
tonsorium : επιθετικός προσδιορισμός στο cultellum
secreto : επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο inquit

Γ.2. β. Aliquis dicit clamore deinde ancillarum in cubiculum vocatum Brutum ad eam obiurgandam venisse quod tonsoris praeripisset officium.

Παρατήρηση: Ο παρατατικός και ο υπερσυντέλικος μένουν αμετάβλητοι κατά τη μετατροπή τους στον πλάγιο λόγο άσχετα από το χρόνο του ρήματος εξάρτησης.

Γ. 2. γ. α) ut (ea) ungues resecaret
β) ungues resectum

ΛΑΤΙΝΙΚΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
2012
ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

A1. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας τα παρακάτω αποσπάσματα:

Tu hominem investiga, quaeso, summaque diligentia vel Romam mitte vel Epheso rediens tecum deduc. Noli spectare quanti homo sit. Parvi enim preti est, qui tam nihili est. Sed, propter servi scelus et audaciam, tanto dolore Aesopus est adfectus, ut nihil ei gratius possit esse quam recuperatio fugitivi.

Quas ego, cupidus bene gerendi et administrandi rem publicam, semper mihi proponebam. Colendo et cogitando homines excellentes animum et mentem meam conformabam. Sic enim - laudem et honestatem solum expetendo, omnes cruciatus corporis et omnia pericula mortis parvi esse ducendo - me pro salute vestra in tot ac tantas dimicationes obicere potui.

Μονάδες 40

Παρατηρήσεις

B1. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις και φράσεις:

summa:	τον αντίστοιχο τύπο στον συγκριτικό βαθμό
parvi:	το επίρρημα στον υπερθετικό βαθμό
preti:	την αιτιατική ενικού
scelus:	την ονομαστική πληθυντικού
tanto dolore:	την ονομαστική ενικού
nihil:	την αφαιρετική ενικού στο ίδιο γένος
ei:	τη γενική πληθυντικού στο θηλυκό γένος
gratius:	την αιτιατική πληθυντικού θηλυκού γένους στον ίδιο βαθμό
quas:	τη δοτική ενικού στο ίδιο γένος
bene:	την αιτιατική πληθυντικού του επιθέτου στο ουδέτερο γένος του συγκριτικού βαθμού
rem:	την αφαιρετική ενικού
mentem:	τη γενική πληθυντικού
omnes:	την αφαιρετική ενικού στο ίδιο γένος
cruciatus:	την αφαιρετική ενικού.

Μονάδες 15

B2. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθέναν από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους:

investiga:	το γ' πληθυντικό πρόσωπο του μέλλοντα στην ίδια έγκλιση και φωνή
mitte:	το β' πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής του παρακειμένου στην ίδια φωνή
rediens:	το γ' πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα στην ίδια φωνή

deduc:	το γ' ενικό πρόσωπο της υποτακτικής του παρακειμένου στην ίδια φωνή
noli:	το β' ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα
sit:	το α' πληθυντικό πρόσωπο της υποτακτικής του παρατατικού
adfectus est:	το β' ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα στην ίδια φωνή
possit:	το απαρέμφατο του παρακειμένου
gerendi:	το γ' πληθυντικό πρόσωπο της υποτακτικής παρατατικού στην παθητική φωνή
administrandi:	το β' ενικό πρόσωπο της υποτακτικής του υπερσυντελικού στην ίδια φωνή
colendo:	την αφαιρετική του σουπίνου
proponebam:	το γ' πληθυντικό πρόσωπο της υποτακτικής υπερσυντελικού στην ίδια φωνή
conformabam:	το απαρέμφατο μέλλοντα στην παθητική φωνή
expetendo:	το α' ενικό πρόσωπο της οριστικής του συντελεσμένου μέλλοντα στην ίδια φωνή
obicere:	τη μετοχή του μέλλοντα στην ονομαστική ενικού του θηλυκού γένους.

Μονάδες 15

Γ1α. «**tu hominem investiga**»: να επαναδιατυπώσετε την πρόταση, ώστε να εκφράζεται απαγόρευση και με τους δύο τρόπους.

Μονάδες 4

Γ1β. «**rediens**»: να μετατρέψετε τη μετοχή στην αντίστοιχη πρόταση, ώστε να εκφράζει το σύγχρονο σε σχέση με το ρήμα της πρότασης, στην οποία ανήκει.

Μονάδες 2

Γ1γ. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω τύπων:
Epheso, tecum, nihili, dolore, cupidus, gerendi, tot, mortis, me.

Μονάδες 9

Γ2α. «**ut nihil ei gratius possit esse quam recuperatio fugitivi**»: να αναγνωρίσετε το είδος της πρότασης (μονάδα 1), να αιτιολογήσετε τον τρόπο εισαγωγής της (μονάδα 1), να δηλώσετε τη συντακτική της λειτουργία (μονάδα 1) και να δικαιολογήσετε την έγκλιση και τον χρόνο εκφοράς της (μονάδες 2).

Μονάδες 5

Γ2β. «**cogitando homines excellentes**»: να γίνει η γερονδιακή έλξη (μονάδες 3) και να αιτιολογηθεί αν είναι υποχρεωτική (μονάδες 2).

Μονάδες 5

Γ2γ. «**Quas ego, cupidus bene gerendi et administrandi rem publicam, semper mihi proponebam**»: να μετατρέψετε τον ευθύ λόγο σε πλάγιο με εξάρτηση από τη φράση «**Cicero dicit**».

Μονάδες 5

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1.

Αναζήτησε αυτόν τον άνθρωπο, σε παρακαλώ, και με την πιο μεγάλη φροντίδα είτε στείλ' τον στη Ρώμη είτε φέρ' τον μαζί σου επιστρέφοντας από την Έφεσο. Μη σε απασχολήσει πόσο κοστίζει ο άνθρωπος (αυτός). Γιατί είναι μικρής αξίας όποιος είναι τόσο τιποτένιος. Αλλά, από την ελεεινή πράξη και το θράσος του δούλου, τόσο οργίστηκε ο Αίσωπος, ώστε τίποτε δεν θα μπορούσε να του είναι πιο ευχάριστο από την επανάκτηση του δραπέτη.

Αυτές (τις εικόνες) εγώ, στην επιθυμία μου να διοικήσω σωστά και να διαχειριστώ την πολιτεία, πάντα τις έβαζα μπροστά μου ως πρότυπα. Με το να λατρεύω και να αναλογίζομαι τους έξοχους άνδρες διέπλαθα την ψυχή και το πνεύμα μου. Γιατί έτσι - επιδιώκοντας μόνο τον έπαινο και την τιμή και θεωρώντας ότι όλα τα βάσανα του σώματος και όλοι οι θανάσιμοι κίνδυνοι είναι μικρής αξίας * - μπόρεσα να ριχτώ για τη σωτηρία σας σε τόσο πολλούς και τόσο μεγάλους αγώνες.

* και μην υπολογίζοντας όλα τα βάσανα του σώματος και όλους τους θανάσιμους κινδύνους

Παρατηρήσεις

B1. superiore
minime
pretium
scelera
tantus dolor
nulla re
earum
gratiores
cui
meliora
re
mentium
omni
cruciatu

B2. investiganto
misistis
redeunt
deduxerit
non vis
essemus
adficeris (adficere)
potuisse
gererentur
administravisses
cultu
proposuissent
conformatum iri
expeti(v)ero
obiectura

- Γ1**
- α.** tu hominem noli investigare
tu hominem ne investigaveris
- β.** dum (tu) redis
[ή cum (tu) redis (cum χρονικός)]
- γ.** Epheso: απρόθετη αφαιρετική ως επιρρηματικός προσδιορισμός (ονόματος πόλης) που δηλώνει απομάκρυνση στη μετοχή rediens
tecum: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός που δηλώνει συνοδεία στο ρήμα deduc
nihili: γενική της αξίας στο ρήμα est (αφηρημένη αξία)
dolore: αφαιρετική (οργανική) του μέσου στο ρήμα est adfectus
cupidus: επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου στο ρήμα proponebam (αναφέρεται στο υποκείμενο ego)
gerendi: γενική του γερουνδίου που λειτουργεί ως γενική αντικειμενική στο cupidus
tot: επιθετικός προσδιορισμός στο dimicationes
mortis: γενική επεξηγηματική στο pericula
me: αντικείμενο στο απαρέμφατο obicere (άμεση αυτοπάθεια)
- Γ2**
- α.** Δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση. Εισάγεται με το συμπερασματικό σύνδεσμο ut συνοδευόμενο από το nihil, γιατί είναι αποφατική. Συντακτικά λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο est adfectus. Εκφέρεται με έγκλιση υποτακτική (δυνητική), γιατί το αποτέλεσμα στα λατινικά θεωρείται υποκειμενική κατάσταση. Ειδικότερα με χρόνο ενεστώτα, γιατί εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (est adfectus - κυρίως παρακείμενος) και σύμφωνα με την ιδιομορφία της ακολουθίας των χρόνων αναφέρεται στο παρόν-μέλλον. Υπάρχει συγχρονισμός δευτερεύουσας και κύριας στο μυαλό του ομιλητή.
- β.** hominibus excellentibus cogitandis (δεν είναι υποχρεωτική η έλξη, γιατί η αφαιρετική γερουνδίου είναι απρόθετη)
- γ.** Cicero dicit eas/illas se, cupidum bene gerendi et administrandi rem publicam, semper sibi proponere.

ΛΑΤΙΝΙΚΑ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
2013
ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

A1. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας τα παρακάτω αποσπάσματα:

Omnia sunt misera in bellis civilibus, sed nihil miserius quam ipsa victoria: ea victores ferociores impotentioresque reddit, ut, etiamsi natura tales non sint, necessitate esse cogantur. Bellorum enim civilium exitus tales sunt semper, ut non solum ea fiant, quae velit victor, sed etiam ut victor obsequatur iis, quorum auxilio victoria parta sit.

Quorum auctoritatem secuti multi, non solum improbi verum etiam imperiti, si in hunc animadvertissem, crudeliter et regie id factum esse dicerent. Nunc intellego, si iste in Manliana castra pervenerit, quo intendit, neminem tam stultum fore, qui non videat coniurationem esse factam, neminem tam improbum, qui non fateatur.

Μονάδες 40

Παρατηρήσεις

B1. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις και φράσεις:

bellis civilibus:	την αιτιατική ενικού
miserius:	τον αντίστοιχο τύπο στον υπερθετικό βαθμό
ipsa:	την αιτιατική ενικού στο ουδέτερο γένος
victores:	την αφαιρετική πληθυντικού
ferociores:	την αφαιρετική ενικού στον θετικό βαθμό στο ίδιο γένος
tales (το 1^ο του κειμένου):	τη γενική ενικού στο ίδιο γένος
exitus:	την αφαιρετική ενικού
iis:	τη γενική πληθυντικού στο θηλυκό γένος
auxilio:	την αιτιατική ενικού
auctoritatem:	την ονομαστική ενικού
multi:	το επίρρημα στον συγκριτικό βαθμό
hunc:	τη δοτική ενικού στο ίδιο γένος
castra:	τη γενική πληθυντικού
stultum:	τον αντίστοιχο τύπο στο θηλυκό γένος.

Μονάδες 15

B2.	Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθέναν από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους:
reddit:	το β' ενικό πρόσωπο της οριστικής του παρακειμένου στην ίδια φωνή
sint:	το γ' πληθυντικό πρόσωπο της προστακτικής του μέλλοντα
cogantur:	το γ' ενικό πρόσωπο της υποτακτικής του παρατατικού στην ίδια φωνή
fiant:	το γερουνδιακό στην ονομαστική ενικού του ουδετέρου γένους
velit:	το γ' ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα
obsequatur:	το γ' πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής του μέλλοντα
parta sit:	το β' ενικό πρόσωπο της οριστικής του παρακειμένου στην ενεργητική φωνή
animadvertissem:	το σουπίνο και στους δύο τύπους
dicerent:	τον αντίστοιχο τύπο της υποτακτικής του παρακειμένου στην ίδια φωνή
intellego:	το απαρέμφατο του παρακειμένου στην ίδια φωνή
pervenerit:	το β' πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής του παρατατικού
indendit:	το β' ενικό πρόσωπο της προστακτικής του ενεστώτα στην ίδια φωνή
videat:	το α' πληθυντικό πρόσωπο της υποτακτικής του υπερσυντελικού στην ίδια φωνή
fateatur:	το γ' πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής του μέλλοντα.

Μονάδες 15

Γ1α. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω τύπων:

miserius, ferociores, bellorum, iis, id, fore, coniurationem.

Μονάδες 7

Γ1β. «**in bellis civilibus**»: να αντικατασταθεί ο επιθετικός προσδιορισμός με δευτερεύουσα πρόταση.

Μονάδες 3

Γ1γ. «**Bellorum enim ... parta sit.**»: να μετατρέψετε τον ευθύ λόγο σε πλάγιο με εξάρτηση από τη φράση «**Cicero scripsit**».

Μονάδες 5

Γ2α. «**etiamsi natura tales non sint**»: να αναγνωρίσετε το είδος της πρότασης (μονάδα 1) και να δικαιολογήσετε την έγκλιση και τον χρόνο εκφοράς της (μονάδες 2).

Μονάδες 3

Γ2β. «**quae velit victor**»: να αναγνωρίσετε το είδος της πρότασης (μονάδα 1), να δικαιολογήσετε την έγκλιση και τον χρόνο εκφοράς της (μονάδες 2) και να δηλώσετε το συντακτικό της ρόλο (μονάδα 1).

Μονάδες 4

Γ2γ. «**Nunc intellego ... stultum fore**»: να εντοπίσετε τον εξαρτημένο υποθετικό λόγο (μονάδα 1), να τον μετατρέψετε σε ανεξάρτητο (μονάδες 4), να τον χαρακτηρίσετε ως προς το είδος του (μονάδα 1) και να σχηματίσετε υποθετικό λόγο που να δηλώνει υπόθεση δυνατή ή πιθανή στο παρόν-μέλλον (μονάδες 2).

Μονάδες 8

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- A1.** Όλα είναι αξιοθρήνητα στους εμφύλιους πολέμους, αλλά τίποτα (δεν είναι) πιο αξιοθρήνητο από την ίδια τη νίκη. Αυτή κάνει τους νικητές αγριότερους και πιο αχαλίνωτους (απ' ό,τι συνήθως), ώστε, ακόμα και αν δεν είναι τέτοιοι από τη φύση τους, να εξαναγκάζονται να γίνουν από ανάγκη. Πράγματι, η έκβαση των εμφυλίων πολέμων είναι τέτοια πάντοτε, ώστε όχι μόνο να γίνονται αυτά τα οποία θέλει ο νικητής, αλλά ακόμα (ώστε) να κάνει ο νικητής το χατίρι εκείνων, με τη βοήθεια των οποίων κερδήθηκε η νίκη.

Ενεργώντας κάτω από την επιρροή αυτών πολλοί, όχι μόνον αχρείοι αλλά και άπειροι, αν τον είχα τιμωρήσει, θα έλεγαν ότι αυτό έγινε σκληρά και τυραννικά. Τώρα καταλαβαίνω πως, αν αυτός φτάσει στο στρατόπεδο του Μανλίου, όπου κατευθύνεται, δε θα υπάρξει κανείς τόσο ανόητος, που να μη βλέπει ότι έγινε η συνωμοσία, και κανείς τόσο αχρείος, που να μην το ομολογήσει.

Παρατηρήσεις

- B1.** bellum civile
miserrimum
ipsum
victoribus
feroci
talis
exitu
earum
auxilium
auctoritas
plus
huic
castrorum
stultam
- B2.** reddidisti
sunto
cogeretur
faciendum
vult
obsequentur
peperisti
animadversum- animadversu
dixerint
intellexisse
perveniebatis
intende
vidissemus
fatebuntur

Γ1α.

miserius:	κατηγορούμενο στο υποκείμενο nihil (μέσω του εννοούμενου est)
ferociores:	κατηγορούμενο στο αντικείμενο victores (μέσω του reddit)
bellorum:	γενική υποκειμενική στο exitus
iis:	αντικείμενο (σε δοτική) στο obsequatur
id:	υποκείμενο στο ειδικό απαρέμφατο factum esse (ετεροπροσωπία)
fore:	ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο ρήμα intellego
coniurationem:	υποκείμενο στο ειδικό απαρέμφατο esse factam (ετεροπροσωπία)

Γ1β. in bellis, quae civilia sunt

Γ1γ. Cicero scripsit bellorum enim civilium exitus tales esse semper, ut non solum ea fierent, quae vellet victor, sed etiam ut victor obsequeretur iis, quorum auxilio victoria parta esset.

Γ2α. Δευτερεύουσα επιρρηματική παραχωρητική πρόταση (που εισάγεται με τον παραχωρητικό σύνδεσμο etiamsi).
Εκφέρεται με έγκλιση υποτακτική, γιατί δηλώνει μία υποθετική κατάσταση που, και αν δεχτούμε ότι αληθεύει, δεν αναιρεί το περιεχόμενο της προσδιοριζόμενης πρότασης (ut... cogantur).
Ειδικότερα, εκφέρεται με χρόνο ενεστώτα (non sint), γιατί σύμφωνα με τον κανόνα της ακολουθίας των χρόνων εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (cogantur: υποτακτική ενεστώτα) και εκφράζει το σύγχρονο στο παρόν-μέλλον.

Γ2β. Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση (που εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quae).
Εκφέρεται με έγκλιση υποτακτική, λόγω έλξης από την προηγούμενη σματική πρόταση ut... fiant.
Ειδικότερα, με χρόνο ενεστώτα (velit), γιατί σύμφωνα με τον κανόνα της ακολουθίας των χρόνων εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (fiant: υποτακτική ενεστώτα) και εκφράζει το σύγχρονο στο παρόν-μέλλον.
Η πρόταση είναι αναφορική προσδιοριστική στο ea.

Γ2γ. Εξαρτημένος υποθετικός λόγος:

Υπόθεση: si iste in Manliana castra pervenerit (υποτακτική παρακειμένου)
Απόδοση: neminem tam stultum fore (ειδικό απαρέμφατο μέλλοντα)

Ανεξάρτητος υποθετικός λόγος:

Υπόθεση: Si iste in Manliana castra perveniat (οριστική συντελεσμένου μέλλοντα)
Απόδοση: nemo tam stultus erit (οριστική μέλλοντα)

Πρόκειται για υποθετικό λόγο του α' είδους που εκφράζει ανοιχτή υπόθεση στο μέλλον.

Υπόθεση δυνατή ή πιθανή στο παρόν μέλλον:

Υπόθεση: Si iste in Manliana castra perveniat (υποτακτική ενεστώτα)
Απόδοση: nemo tam stultus sit (υποτακτική ενεστώτα).

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 6 ΙΟΥΝΙΟΥ 2014
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΛΑΤΙΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΡΕΙΣ (3)**

A1. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας τα παρακάτω αποσπάσματα:

Tam prope a muris habemus hostem! Itaque cavete periculum, tutamini patriam. Opibus urbis nolite confidere. Fiduciam, quae nimia vobis est, deponite. Neminem credideritis patriae consulturum esse, nisi vos ipsi patriae consulueritis. Mementote rem publicam in extremo discrimine quondam fuisse!

.....
Bello Latino T. Manlius consul nobili genere natus exercitui Romanorum praefuit. Is cum aliquando castris abiret, edixit ut omnes pugna abstinerent.
.....

Tum interrogavit filiam, utrum post aliquot annos cana esse mallet an calva. Cum illa respondisset «ego, pater, cana esse malo», mendacium illi pater obiecit: «Non dubito quin calva esse nolis. Quid ergo non times ne istae te calvam faciant?».

Μονάδες 40

Παρατηρήσεις

B1. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις και φράσεις:

prope	: τον υπερθετικό βαθμό
opibus	: την ονομαστική πληθυντικού αριθμού
nimia	: τον αντίστοιχο τύπο στο συγκριτικό βαθμό
neminem	: τη γενική ενικού αριθμού
ipsi	: τη δοτική ενικού αριθμού στο θηλυκό γένος
extremo	: τον αντίστοιχο τύπο στο θετικό βαθμό
discrimine	: την αιτιατική πληθυντικού αριθμού
nobili genere	: την ονομαστική πληθυντικού αριθμού
exercitui	: την αφαιρετική πληθυντικού αριθμού
omnes	: την αφαιρετική ενικού αριθμού στο θηλυκό γένος
illa	: την ονομαστική ενικού αριθμού στο ουδέτερο γένος
pater	: τη γενική πληθυντικού αριθμού

ΑΡΧΗ 2ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ

istae	: τη γενική πληθυντικού αριθμού στο ίδιο γένος
te	: τη δοτική πληθυντικού αριθμού στο γ΄ πρόσωπο.

Μονάδες 15

B2. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθέναν από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους:

habemus	: το γ΄ πληθυντικό πρόσωπο της προστακτικής μέλλοντα στην ίδια φωνή
cavete tutamini	: το σουπίνο και στους δύο τύπους τις μετοχές όλων των χρόνων στην αιτιατική ενικού του αρσενικού γένους
nolite	: το β΄ ενικό πρόσωπο της υποτακτικής παρατατικού
deponite	: το γ΄ ενικό πρόσωπο της υποτακτικής παρακειμένου στην ίδια φωνή
natus abiret	: το απαρέμφατο του ενεστώτα το γ΄ πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής μέλλοντα
edixit	: το β΄ ενικό πρόσωπο της προστακτικής ενεστώτα στην ίδια φωνή
abstinerent	: το γ΄ πληθυντικό πρόσωπο της υποτακτικής ενεστώτα στην ίδια φωνή
mallet	: το β΄ πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής ενεστώτα
obiecit	: το β΄ ενικό πρόσωπο της υποτακτικής παρατατικού στην άλλη φωνή
faciant	: τον αντίστοιχο τύπο στην άλλη φωνή.

Μονάδες 15

Γ1α. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω τύπων:

opibus, vobis, neminem, patriae (το 1^ο του κειμένου), **fuisse, bello, genere, aliquot, cana, illi, te.**

Μονάδες 11

Γ1β. «**Itaque cavete periculum**»: να επαναδιατυπώσετε την πρόταση, ώστε να εκφράζεται απαγόρευση και με τους δύο τρόπους.

Μονάδες 4

Γ2α. «**quin calva esse nolis**»: να αναγνωρίσετε το είδος της πρότασης (μονάδα 1), να αιτιολογήσετε τον τρόπο εισαγωγής της (μονάδα 1), να δηλώσετε τη συντακτική της λειτουργία (μονάδα 1) και να δικαιολογήσετε την έγκλιση και τον χρόνο εκφοράς της (μονάδα 1).

Μονάδες 4

Γ2β. Να μετατρέψετε:

- τη μετοχή στη φράση «**T. Manlius consul natus...**» σε ισοδύναμη δευτερεύουσα πρόταση (μονάδες 2).
- τη δευτερεύουσα πρόταση «**Is cum aliquando castris abiret**» σε μετοχή (μονάδες 2).

Μονάδες 4

Γ2γ. «**Tum interrogavit filiam, utrum post aliquot annos cana esse mallet an calva**»: να μετατρέψετε την πλάγια ερωτηματική πρόταση της περιόδου σε ευθεία ερώτηση με όλους τους δυνατούς τρόπους ως προς την εισαγωγή.

Μονάδες 7

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο εξώφυλλο να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα Ατομικά στοιχεία μαθητή. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο και **να μη γράψετε** πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση.** Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Ώρα δυνατής αποχώρησης: 10.30 π.μ.

ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Α1. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Τόσο κοντά στα τείχη έχουμε τον εχθρό! Φυλαχτείτε λοιπόν από τον κίνδυνο και προστατεύστε την πατρίδα. Μη στηρίζετε στις δυνάμεις της πόλης (Ρώμης). Να αποβάλετε την υπερβολική σας αυτοπεποίθηση. Μην πιστέψετε πως θα ενδιαφερθεί κανείς για την πατρίδα, αν εσείς οι ίδιοι δεν φροντίσετε γι' αυτήν. Θυμηθείτε πως κάποτε η πολιτεία μας βρέθηκε στον έσχατο κίνδυνο!

Στο Λατινικό πόλεμο ο Τίτος Μάνλιος, ο ύπατος, που καταγόταν από αριστοκρατική γενιά, είχε την αρχηγία του στρατού των Ρωμαίων. Αυτός, όταν κάποτε έφευγε από το στρατόπεδο, διέταξε να μην εμπλακεί κανείς σε μάχη.

Τότε ρώτησε την κόρη του αν σε μερικά χρόνια θα προτιμούσε να είναι ασπρομάλλα ή φαλακρή. Όταν εκείνη απάντησε «εγώ προτιμώ, πατέρα μου, να είμαι ασπρομάλλα», ο πατέρας της την αντέκρουσε με το εξής ψεύτικο επιχείρημα: «Δεν αμφιβάλλω πως δεν θέλεις να είσαι φαλακρή. Γιατί λοιπόν δεν φοβάσαι μήπως αυτές εδώ σε κάνουν φαλακρή».

B1. proxime
opes
magis nimia
nullius
ipsi
extero
discrimina
nobilis genera
exercitibus
omni
illud
patrum
istarum
sibi

B2 habento
cautum, cautu
tutantem, tutaturum, tutatum
nolles
deposuerit
nasci
abibunt
edic
abstineant
mavultis
obiceris-obicerere
fiant

Γ1α.

oribus: αφαιρετική (οργανική) του μέσου στο τελικό απαρέμφατο *confidere*
vobis: δοτική προσωπική κτητική στο ρήμα *est*
neminem: υποκείμενο στο ειδικό απαρέμφατο *consulturum esse* (ετεροπροσωπία)
patriae: δοτική προσωπική χαριστική στο ειδικό απαρέμφατο *consulturum esse*
fuisse: ειδικό απαρέμφατο ως αντικείμενο στο ρήμα *mementote*
bello: αφαιρετική του χρόνου στο ρήμα *praefuit*
genere: αφαιρετική της καταγωγής στη μετοχή *natus*
aliquot: επιθετικός προσδιορισμός στο *annos*
cana: κατηγορούμενο στο *ego* μέσω του συνδετικού *esse*
illi: έμμεσο αντικείμενο στο ρήμα *obiecit*
te: αντικείμενο στο ρήμα *faciant*

Γ1 β. *Itaque nolite cavere periculum*
Itaque ne caveritis periculum

Γ2 α. Δευτερεύουσα ουσιαστική πρόταση του *quin*. Εισάγεται με τον σύνδεσμο *quin*, γιατί εξαρτάται από αποφατικό ρήμα (*non dubito*). Συντακτικά λειτουργεί ως αντικείμενο στο *non dubito*. Εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το περιεχόμενό της εκφράζει την πρόθεση του υποκειμένου του ρήματος της κύριας πρότασης. Ειδικότερα εκφέρεται με χρόνο ενεστώτα (*nolis*), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*non dubito*- ενεστώτας) και σύμφωνα με την ιδιομορφία της ακολουθίας των χρόνων αναφέρεται στο παρόν-μέλλον. Υπάρχει συγχρονισμός της δευτερεύουσας με την κύρια στο μυαλό του ομιλητή (η πρόθεση είναι ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της).

Γ2β.

T. Manlius consul, qui (nobili genere) natus erat (ή natus est).
Is aliquando castris abiens ...

Γ2 γ.

Filia, utrum post aliquot annos cana esse (tu) mavis an calva?
Filia, mavisne post aliquot annos cana esse an calva?
Filia, mavis post aliquot annos cana esse an calva?

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 27 ΜΑΪΟΥ 2015
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΛΑΤΙΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΡΕΙΣ (3)**

ΚΕΙΜΕΝΟ

Id exemplum sutōrem quendam incitavit, ut corvum docēret parem salutatiōnem. Diu operam frustra impendēbat; quotiescumque avis non respondēbat, sutor dicere solēbat «Oleum et operam perdidit».

Quodsi forte, ut fit plerumque, cecidērunt, tum intellegitur, quam fuerint inopes amicōrum. Hoc est quod Tarquinius dixisse ferunt exulantem: «Tum intellexi, quos fidos amīcos habuissem, quos infīdos, cum iam neutris gratiam referre poteram».

Porcia, Bruti uxor, cum viri sui consilium de interficiendo Caesare cognovisset, cultellum tonsorium quasi unguium resecandōrum causā poposcit eōque velut forte elapso se vulnerāvit. Clamōre deinde ancillārum in cubiculum vocātus Brutus ad eam obiurgandam vēnit, quod tonsōris praeripuisset officium.

A1. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας τα παραπάνω αποσπάσματα.

Μονάδες 40

Παρατηρήσεις

B1α. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις:

parem : την αφαιρετική ενικού αριθμού στο ίδιο γένος

dīu : τον συγκριτικό βαθμό

inopes : τη γενική πληθυντικού αριθμού στο ίδιο γένος

hoc : την ονομαστική πληθυντικού αριθμού στο ουδέτερο γένος

quos (το 1ο στο κείμενο) : την αφαιρετική ενικού αριθμού στο θηλυκό γένος

neutris : την ονομαστική ενικού αριθμού στο αρσενικό γένος

cultellum : την ονομαστική πληθυντικού αριθμού

unguium : την κλητική πληθυντικού αριθμού

se : τη δοτική ενικού αριθμού στο α΄ πρόσωπο

eam : τη γενική ενικού αριθμού στο ίδιο γένος

Μονάδες 10

B1β. «**Id exemplum sutōrem quendam incitavit**»: να μεταφέρετε τις λέξεις της παραπάνω πρότασης στον άλλον αριθμό.

Μονάδες 5

B2. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθέναν από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους:

docēret : το σουπίνο στην αφαιρετική

respondēbat : τη δοτική του γερονδίου

solēbat : τη γενική πληθυντικού αριθμού της μετοχής ενεστώτα στο θηλυκό γένος

perdidi : το α΄ ενικό πρόσωπο της υποτακτικής ενεστώτα στην ίδια φωνή
fit : το γερουνδιακό στην ονομαστική ενικού αριθμού στο αρσενικό γένος
cecidērunt : τη δοτική πληθυντικού αριθμού της μετοχής μέλλοντα στο ουδέτερο γένος
fuerint : το γ΄ πληθυντικό πρόσωπο της προστακτικής μέλλοντα
dixisse : το α΄ πληθυντικό πρόσωπο της υποτακτικής παρατατικού στην άλλη φωνή
ferunt : το γ΄ ενικό πρόσωπο της οριστικής ενεστώτα στην ίδια φωνή
referre : το β΄ ενικό πρόσωπο της προστακτικής ενεστώτα στην άλλη φωνή
interficiendo : το β΄ ενικό πρόσωπο της προστακτικής ενεστώτα στην άλλη φωνή
cognovisset : το β΄ πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής μέλλοντα στην ίδια φωνή
elapso : το γ΄ πληθυντικό πρόσωπο της υποτακτικής παρατατικού
resecandōrum : το γ΄ ενικό πρόσωπο της οριστικής συντελεσμένου μέλλοντα στην άλλη φωνή
obiurgandam : το απαρέμφατο του παρακειμένου στην άλλη φωνή

Μονάδες 15

Γ1α. «vocātus»: να αναλύσετε τη μετοχή σε δευτερεύουσα χρονική πρόταση, εισαγόμενη με τον χρονικό σύνδεσμο **postquam** (μονάδα 1) και να αιτιολογήσετε την εκφορά της (μονάδες 2).

Μονάδες 3

Γ1β. «Tum intellexi, quos fidos amicos habuissem»: να μετατρέψετε τον πλάγιο λόγο σε ευθύ.

Μονάδες 3

Γ1γ. «Porcia, Bruti uxor, cultellum tonsorium poposcit»: να μετατρέψετε τον ευθύ λόγο σε πλάγιο, με εξάρτηση από το «**Homines dicunt**».

Μονάδες 3

Γ1δ. «quod Tarquinius dixisse ferunt exulantem»: να αναδιατυπώσετε την πρόταση αντικαθιστώντας το ρήμα **ferunt** με το ρήμα **fertur**. Να επιφέρετε τις απαραίτητες αλλαγές (μονάδες 4) και να τις αιτιολογήσετε (μονάδες 2).

Μονάδες 6

Γ2α. «Id exemplum sutōrem quendam incitavit, ut corvum doceret parem salutatiōnem»: να αναδιατυπώσετε την περίοδο αντικαθιστώντας το ρήμα της κύριας πρότασης **incitavit** με το ρήμα **incitat**. Να προβείτε στην απαραίτητη αλλαγή (μονάδα 1) και να την αιτιολογήσετε (μονάδες 2).

Μονάδες 3

Γ2β. «Quodsi forte cecidērunt, tum intellegitur»: να μετατρέψετε τον υποθετικό λόγο έτσι ώστε να εκφράζεται αντίθεση προς την πραγματικότητα α) στο παρόν (μονάδες 2) και β) στο παρελθόν (μονάδες 2).

Μονάδες 4

Γ2γ. «Brutus ad eam obiurgandam vēnit»: να αποδώσετε με τέσσερις τρόπους τον υπογραμμισμένο προσδιορισμό του σκοπού (να μην αποδοθεί με τελική μετοχή).

Μονάδες 8

Απαντήσεις

A1. Το παράδειγμα αυτό παρακίνησε κάποιον παπουτσή να μάθει τον ίδιο χαιρετισμό σ' ένα κοράκι. Για πολύ καιρό ματαιοπονούσε· κάθε φορά που το πουλί δεν απαντούσε, ο παπουτσή συνήθιζε να λέει: "Κρίμα στον κόπο μου!".

.....
Αν όμως τύχει να χάσουν την εξουσία, όπως συμβαίνει συνήθως, τότε γίνεται αντιληπτό, πόσο στερημένοι από φίλους υπήρξαν. Αυτό είναι που αναφέρουν ότι είπε ο Ταρκύνιος, όταν ήταν εξόριστος: "Τότε κατάλαβα, ποιους είχα πιστούς φίλους και ποιους αναξιόπιστους, όταν δεν μπορούσα πια ν' ανταποδώσω χάρη σε κανέναν απ' τους δύο".

.....
Όταν έμαθε η Πορκία, η σύζυγος του Βρούτου, το σχέδιο του άνδρα της για τη δολοφονία του Καίσαρα, ζήτησε ένα ξυράφι μανικιουρίστα τάχα για να κόψει τα νύχια της και αυτοτραυματίστηκε με αυτό καθώς της γλίστρησε δήθεν τυχαία. Έπειτα ο Βρούτος, αφού οι υπηρέτριες τον κάλεσαν στην κρεβατοκάμαρά της με ξεφωνητά, ήρθε για να τη μαλώσει επειδή τάχα είχε κλέψει την τέχνη του μανικιουρίστα.

B1α.	parem	: pari
	diu	: diutius
	inopes	: inopum
	hoc	: haec
	quos	: quo
	neutris	: neuter
	cultellum	: cultelli
	unguium	: ungues
	se :	: mihi
	eam :	: eius

B1β. «Id exemplum sutōrem quendam incitavit»

Ea exempla sutores quosdam incitaverunt / incitavere.

B2.	docēret	: doctu
	respondēbat	: respondendo
	solēbat	: solentium
	perdidi	: perdam
	fit	: faciendus
	cecidērunt	: casuris
	fuerint	: sunt
	dixisse	: diceremur
	ferunt	: fert
	referre	: referre
	interficiendo	: interfice
	cognovisset	: cognoscetis

elapso	: elaberentur
resecandorum	: resecuerit
obiurgandam	: obiurgavisse

Γ1α. «postquam Brutus vocatus est »

Εκφέρεται με Οριστική, διότι η πράξη μας ενδιαφέρει μόνο από χρονική άποψη. Συγκεκριμένα χρόνου Παρακειμένου «vocatus est», όπως συντάσσεται πάντα ο χρονικός σύνδεσμος postquam, για να δηλώσει το προτερόχρονο στο παρελθόν μετά από ρήμα εξάρτησης ιστορικού χρόνου.

Γ1β. «Quos fidos amicos habui?»:

Γ1γ. «Homines dicunt Porciam, Bruti uxorem, cultellum tonsorium poposcisse».

Γ1δ. «quod Tarquinius dixisse fertur exulans»

Αντικαθιστώντας το ρ. «ferunt» με το ρ. «fertur» μετατρέπεται η σύνταξη του ειδικού απαρεμφάτου από ετεροπροσωπία σε ταυτοπροσωπία.

Ειδικότερα, επειδή το ειδικό απαρέμφατο «dixisse» εξαρτάται από το ρ. «fertur» που είναι προσωπικό, παθητικό με λεκτική σημασία, το Υποκείμενο του συμφωνεί με το Υποκείμενο του ρήματος «fertur» σε ονομαστική δηλαδή «Tarquinius». Στην περίπτωση αυτή δεν ισχύει ο λατινισμός του ειδικού απαρέμφατου.

Επίσης, σε ονομαστική μετατρέπεται και η μετοχή «exulantem» καθώς είναι πλέον συνημμένη στο Υποκείμενο του απαρεμφάτου «Tarquinius».

Γ2α. «Id exemplum sutōrem quendam incitat, ut corvum doceat parem salutationem».

Αιτιολόγηση: Στην περίπτωση αυτή η δευτερεύουσα ουσιαστική βουλητική πρόταση εκφέρεται με Υποτακτική Ενεστώτα μετά από ρήμα εξάρτησης αρκτικού χρόνου (incitat).

Ισχύει η ιδιομορφία στην ακολουθία χρόνων, δηλαδή η βούληση είναι ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός κύριας και δευτερεύουσας πρότασης) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της.

Γ2β. «Quodsi forte ceciderunt, tum intellegitur»:

α) Quodsi forte caderent, tum intellegeretur

β) Quodsi forte cecidissent, tum intellectum esset.

Γ2γ. «Brutus ad eam obiurgandam venit»:

1) Δευτερεύουσα επιρρηματική τελική πρόταση: ut eam obiurgaret

2) Δευτερεύουσα επιρρηματική αναφορική - τελική πρόταση: qui eam obiurgaret

3) Σουπίνο σε αιτιατική: eam obiurgatum

4) Γενική γερουνδίου + causa / gratia: eam obiurgandi causa / gratia

Υποχρεωτική Γερουνδιακή έλξη: eius obiurgandae causa / aratia.